

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม และวิธีสอนเพื่อพัฒนาค่านิยม ซึ่งเรียบเรียงได้เป็นหัวข้อดังนี้

1. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

- ความหมายของค่านิยม
- ลักษณะของค่านิยม
- กระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคม
- การสังเกตและเกณฑ์ในการพิจารณาค่านิยม
- ทฤษฎีค่านิยมของ John Dewey, E. Spranger, Milton Rokeach และ Lawrence Kohlberg
- ค่านิยมในสังคมไทย
- ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ
- วิธีการสอนเพื่อพัฒนาค่านิยม

2. งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมในประเทศไทย
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนค่านิยมในประเทศไทย
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมและการสอนค่านิยมในต่างประเทศ

1. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของค่านิยม

คำว่า "ค่านิยม" ได้มีผู้ให้คำนิยามไว้หลายประการ เช่น

ราชบัณฑิตยสถาน (2524 : 412) ให้ความหมายของค่านิยมทางสังคมวิทยาว่า Value คำ, คุณค่า, ค่านิยม คือวิสัยสามารถของสิ่งใดก็ตามที่เชื่อว่าสนองความปรารถนาของมนุษย์ได้ หรือคุณสมบัติของสิ่งใดก็ตามซึ่งทำให้สิ่งนั้นเป็นประโยชน์มาสนใจแก่บุคคลหรือกลุ่ม คำนี้ต่างจากคำว่า อรรถประโยชน์ (Utility) เพราะคำนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อของมนุษย์ ของอย่างหนึ่งซึ่งโดยเนื้อแท้ไม่มีอรรถประโยชน์อย่างใดเลย อาจเป็นที่ยอมรับว่ามีค่าสูงส่งได้ เพราะมนุษย์เชื่อว่าสิ่งนั้นเป็นประโยชน์กับตน นอกจากนี้ของอย่างเดียวกันอาจจะมีความสำคัญสำหรับแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน เราจึงไม่สามารถวัดออกมาได้แน่นอนว่า ของนั้นมีค่าอย่างไร

ในทางสังคมวิทยา นิยมใช้คำ "คุณค่า" หรือ "ค่านิยม" ให้หมายถึง สิ่งที่มีคุณค่า ยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง

โพทเธอร์ เรือแก้ว (2513 : 88) สรุปว่าค่านิยมของสังคมหมายถึง "สิ่ง" ที่คนสนใจ สิ่งที่คุณปรารถนาจะได้อะไร ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คุณถือเอาว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำ ท้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คุณ "บูชา" ยกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็น "วิถี" ของการจักรุปลความประพฤติที่มีความหมายแก่บุคคลและเป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือ

ยุทธ ศักดิ์เกษม (2515 : 62) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นที่รวมของปทัสถานทาง ๆ อันเป็นหลักการแยกจากปทัสถานธรรมดา ซึ่งระบุดังความประพฤติเฉพาะอย่าง ค่านิยมจะบอกเราว่าอะไรพึงปรารถนา อะไรไม่พึงปรารถนา อะไรดี อะไรชั่ว บางทีค่านิยมก็ใช้ในความหมายของทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ เช่น ชอบ หรือไม่ชอบ หนังสือ เงิน รถยนต์ เราถือว่าสิ่งเหล่านี้มีความสำคัญแค่ไหน

พิทยา สายหุ (2516 : 52 - 53) อธิบายความหมายของค่านิยมว่า หมายถึงสิ่งที่นิยามยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก ทราบใจ ที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยค่านิยมประจำตัวเป็นเครื่องกำหนดแนวทางการกระทำของตนเป็นนิสัย ฉะนั้นเมื่อเกิดเป็นคนแล้ว จะเลือกทำอะไรจะต้องอาศัยค่านิยมที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น

โพบูลย์ ซางเวียง (2516 : 13) ให้ความหมายคำนิยามในทางสังคมศาสตร์ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความต้องการ ความปรารถนา และเจตคติ และจะถือเป็นคำนิยามได้ก็ต่อเมื่อได้มีการสังเกต โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความคุ้นกับสิ่งนั้น ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร และจะต้องเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ สังเกตได้ และยังสามารถให้ความหมายของคำนิยามในทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาว่า คำนิยามมีความหมายในแง่วัฒนธรรมที่แสดงออก ซึ่งได้แก่ คีลธรรม ความงมงาย และความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เราสามารถเปรียบเทียบและตัดสินใจได้ว่าสิ่งนั้น ๆ ทำให้เกิดความต้องการ ความปรารถนา หรือเจตคติอย่างไร

อานนท์ อากาภิรมย์ (2517 : 20 - 21) ให้ความหมายของคำนิยามไว้ว่า หมายถึง สิ่งสำคัญขั้นมูลฐานที่ทำให้บุคคลตัดสินใจว่าควรจะทำอย่างไร หรือไม่ควรทำอย่างไร พฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ยอมรับน้อยกับลักษณะคำนิยามที่บุคคลมีอยู่ คำนิยามซึ่งเป็นเรื่องของความคิดในสิ่งที่ควรจะเป็น ซึ่งคนส่วนใหญ่เห็นพ้องต้องกัน คำนิยามบางประการ เช่น เสรีภาพส่วนบุคคล มีผลตามกฎหมายด้วย คำนิยามสร้างแกนของวัฒนธรรม ถือเป็นลักษณะขั้นมูลฐานของวัฒนธรรม

โก สวัสดิ์พิพิชัย (2518 : 46 - 58) สรุปว่าคำนิยามหมายถึง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งอื่นที่คนในสังคมใดสังคมหนึ่ง เห็นว่ามีคุณค่า จึงยอมรับมาปฏิบัติตามและห่วงแหนไว้ระยะหนึ่ง คำนิยามมักเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัยและความคิดเห็นของคนในสังคม

พนัส หันนาสินทร์ (2520 : 17 - 18) ให้ความหมายว่า คำนิยามหมายถึง การยอมรับนับถือและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคุณค่าที่คนหรือกลุ่มคนมีอยู่ต่อสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ, มนุษย์, สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ รวมทั้งการกระทำในทางเศรษฐกิจ สังคม จริยธรรม และสุนทรียภาพ ทั้งนี้โดยได้รับการประเมินค่าจากทรรศนะต่าง ๆ โดยดีถวนและรอบคอบแล้ว

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2521 : 1) ให้ความหมายของคำนิยามว่า คือการให้คุณค่าแก่สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของบุคคล ไม่ว่าจะมีความคิด อุดมการณ์ ผู้คนหรือสิ่งของ นับว่าคำนิยามมีความหมายเป็นระบับอรรถคดีหรือหลักในการดำเนินชีวิตในการเลือกตัดสินใจและประเมินค่าของบุคคล

สงวน สุธิเลิศอรุณ (2522 : 163 - 164) ให้ความหมายว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่มีบุคคล หรือสังคมสร้างขึ้น โดยคำนึงถึงแนวประเพณีปฏิบัติว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรพึงปรารถนา อะไรไม่พึงปรารถนา ฉะนั้นค่านิยมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บางอย่างเสื่อมความนิยมหรืออาจมีค่านิยมใหม่เกิดขึ้นมาแทนที่ แต่ค่านิยมบางอย่างก็เป็นสากล คงที่ สูงส่งไม่จำกัดกาลเวลา เช่น เสรีภาพ สันติภาพ และความยุติธรรม ในสังคมที่ต่างกันอาจ มีค่านิยมเหมือนกัน เช่น ประชาธิปไตย ความเสมอภาค และเสรีภาพ แนวทางการที่แต่ละสังคม กำหนดขึ้นมา เพื่อให้บุคคลประพฤติปฏิบัติอาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพราะค่านิยมเหล่านี้ไม่ใช่บอกไว้ชัดว่า จะประพฤติปฏิบัติอย่างไรจึงจะไปสู่สิ่งที่พึงปรารถนานั้นได้ จำเป็นต้องกำหนดเป็น ปทัสถานอีกชั้นหนึ่ง ปทัสถานมี 3 ประเภท ได้แก่ วิธีประชา, กฎศีลธรรม, กฎหมาย

สมพร เทพสิทธา (2525 : 1 - 2) ให้ความหมายของค่านิยมว่า หมายถึง ความรู้สึก ความนึก ความเชื่อว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นสิ่งที่ต้องการปรารถนา ควร มี ควรทำ ค่านิยมอาจจะแบ่ง เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์หรือค่านิยมบวก และค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์หรือค่านิยมลบ

ค่านิยมที่พึงประสงค์ เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความสุขความเจริญแก่บุคคล สังคม และ ประเทศชาติ เป็นค่านิยมที่ตรงกับหลักธรรมของศาสนา เช่น ค่านิยมในเรื่องความซื่อสัตย์ เพียร ความซื่อสัตย์สุจริต

ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นค่านิยมที่ขัดหรือไม่ตรงกับหลักธรรมของศาสนา หรือเป็น ค่านิยมที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเสื่อมแก่บุคคล สังคม และประเทศชาติ

จรัญ พรหมอยู่ (2526 : 29 - 30) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่ ผู้คนในสังคมปรารถนาอยากจะเป็นเจ้าของ อยากจะได้ อยากจะมี อยากจะเป็นหรือมีทัศนคติที่ ต่อกลิ่งนั้น ๆ ค่านิยมเป็นปัจจัยที่ทำให้คนมีพฤติกรรมเพื่อทำเนิ่นสู่เป้าหมายที่ต้องการ โดยทั่วไป เราอาจศึกษาค่านิยมของบุคคลและสังคมได้จาก แนวความคิด, อารมณ์, จากข้อเขียน จาก การสนทนา ความสนใจ สิ่งที่เขาเลือก สิ่งที่ทำ ทำให้ทราบค่านิยมของแต่ละบุคคลได้

สาโรช บัวศรี (2527 : 19 - 23) ให้ความหมายของค่านิยมว่า หมายถึงสภาพ (หรือการกระทำ) บางประการที่เราเชื่อ (หรือนิยมมันเอง) ว่าควรยึดถือหรือยึดมัน เพื่อจะได้ บรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของสังคมหรือของตัวเราเอง

Encyclopaedia of Sociology (1974 : 304) ให้ความหมายค่านิยมว่า คือความคิดของบุคคลหรือกลุ่มคนเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เราเห็นว่า เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีผลต่อ อารมณ์และการแสดงออกของบุคคล อาจเป็นวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานสังคม ค่านิยมมีอิทธิพล และมีความหมายต่อการเลือกและเป็นจุดหมายปลายทางในการกระทำ โดยบุคคลจะมีจุดมุ่งหมาย หรือกระทำหลังจากที่ไ้ประเมินคุณค่าแล้ว

คาร์รอล เอช มิลเลอร์ (Carroll H. Miller 1965 : 100) อธิบายว่า ค่านิยมเป็นทัศนคติและความเชื่อที่ฝังลึกในชีวิตของบุคคลและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลทุก ๆ ด้าน จากพฤติกรรมที่ง่าย ๆ และธรรมดาที่สุด จนถึงพฤติกรรมที่สลับซับซ้อน เช่น การแสดงความคิดเห็น การเลือกคู่ ทัศนคติ ความรู้สึก เป็นต้น

วิลเลียม เอ สก็อต (William A. Scott 1965 : 6) ให้ความหมายค่านิยมว่า เป็นความคิดรวบยอดของบุคคล ซึ่งใ้ประเมินผล ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความปรารถนา และไม่พึงปรารถนาที่เกิดจากการสังเกต ไตร่ตรอง และจะมีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติและการกระทำของบุคคลนั้น

อีลี กินส์เบิร์ก (Eli Ginzberg 1968 : 73) อธิบายว่า ค่านิยมเป็นหลักที่บุคคลยอมรับเพื่อใช้กับตนเอง แล้วค่านิยมเหล่านี้จะช่วยให้เขาในการเลือกและจัดระเบียบสิ่งที่ไม่เลือก ซึ่งค้นพบได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต เนื่องจากค่านิยมมีหลายอย่าง คนเราจึงจัดค่านิยมเหล่านี้เป็นระบบจากสูงสุดไปถึงต่ำสุด

มิลตัน โรคิช (Milton Rokeach 1969 : 160) ได้ให้ความหมายของคำว่า ค่านิยม หมายถึงรูปแบบของความเชื่อ (belief) ที่แต่ละคนยึดถืออยู่ว่าแต่ละคนควรปฏิบัติตนอย่างไรหรือสิ่งใดมีคุณค่า ไม่มีคุณค่า ค่านิยมแตกต่างจากเจตคติ (attitude) และความเชื่อ (belief) เพราะค่านิยมมีได้เกี่ยวข้องกับสิ่งของ บุคคล หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเฉพาะอย่าง แต่ค่านิยมสัมพันธ์กับทุกสิ่งโดยทั่วไป และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล ค่านิยมยังมีความหมายเป็นมาตรฐานในการตัดสินว่าสิ่งใด เลวหรือดี และใช้ ในการตัดสินพฤติกรรมของแต่ละบุคคลด้วย

คาร์เทอร์ วี กิก (Carter V. Good 1973 : 637) ให้ความหมายคำนิยามว่า หมายถึง คุณลักษณะที่มนุษย์ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่ามีคุณค่า มีความสำคัญ มีความหมาย แล้วมีผล เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของเขา ลักษณะนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกของสังคมช่วยกันรักษาและสนับสนุน ให้อยู่

แจค อาร์ แฟรงเคิล (Jack R. Fraenkel 1977:6) ให้ความเห็นว่า คำนิยาม เป็นความคิด (idea) หรือความคิดรวบยอด (concept) ในสิ่งที่เราเห็นว่ามีค่าสำคัญ ต่อชีวิตของเราเมื่อบุคคลมีคำนิยามในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นั้นแสดงว่า เขาเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น

จากความเห็นของบุรุษคณานิและเอกสารต่าง ๆ ที่ให้ความหมายของคำนิยามทั้งกล่าว มาแล้ว ผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของคำนิยามดังนี้

คำนิยาม คือ ความรู้สึก ความคิด ความเชื่อถือ เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนและ ไม่มีตัวตน อันเป็นคุณลักษณะของมนุษย์แต่ละบุคคลหรือสังคมใดพิจารณาแล้วว่า มีคุณค่า มีความสำคัญ มีความหมาย และมีผลเกี่ยวข้องกับชีวิตของแต่ละบุคคลหรือสังคม คุณลักษณะที่ได้รับการประเมินค่า แล้วว่าดีหรือเลว จะมีผลไปถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลและสังคมนั้น ๆ ทั่ว

ลักษณะของคำนิยาม

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2521: 2-3) อธิบายไว้ว่า คำนิยามจักเป็นพฤติกรรมเชิงภาวะสันนิษฐาน (Hypothetical Construct) เพราะไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้ โดยตรงอย่างชัดเจนเหมือนพฤติกรรมประเภทอื่น ๆ การจักลักษณะของคำนิยามจึงพิจารณาโดยอาศัยการประเมินที่สัมพันธ์กับข้อสันนิษฐานและสรุปสันนิษฐาน (Inference) จากการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การเลือกของบุคคลหรือพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจสรุปประเด็นสำคัญในการอธิบาย ลักษณะของคำนิยามได้ดังต่อไปนี้คือ

1. คำนิยามเกิดจากการเรียนรู้ มิใช่ติดตัวมาแต่กำเนิด
2. คำนิยามเป็นระบบของพฤติกรรมที่มีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

2.1 ปัญญา (Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด บุคคลต้องได้เคยมีความรู้ มีประสบการณ์หรือได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งเรานั้นก่อนจึงจะเกิดค่านิยมขึ้นได้

2.2 อารมณ์ (Affective Component) ซึ่งประกอบด้วยความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ ชอบ ไม่ชอบ ชื่นชม รังเกียจ เป็นต้น

2.3 การแสดงพฤติกรรม (Behavioral Component) คือแนวโน้มหรือท่าทีที่จะเลือกตอบสนองในแง่ของการยอมรับ - ไม่ยอมรับ เห็นด้วย - ไม่เห็นด้วย เคารพ - ไม่เคารพ เข้าใจ - ไม่เข้าใจ เข้าใจดี - เข้าใจไม่ดี เป็นต้น

ค่านิยมต่าง ๆ ของบุคคล จะมีองค์ประกอบทั้งสามประการนี้อยู่เสมอ แต่อาจจะเป็นสัดส่วนหรือน้ำหนักแตกต่างกันไป ค่านิยมบางอย่างอาจเกิดจากความรู้อย่างเข้าใจเป็นหลัก มีอารมณ์อยู่เป็นส่วนน้อย และค่านิยมบางอย่างอาจเกิดขึ้นจากประสบการณ์อันรุนแรงมากกว่าความรู้... ถ้าองค์ประกอบด้านความรู้ ความเข้าใจ หรืออารมณ์ เปลี่ยนแปรไป ย่อมมีผลในแนวโน้มหรือท่าทีของการแสดงพฤติกรรมออกมานั้น เปลี่ยนแปรไปด้วย

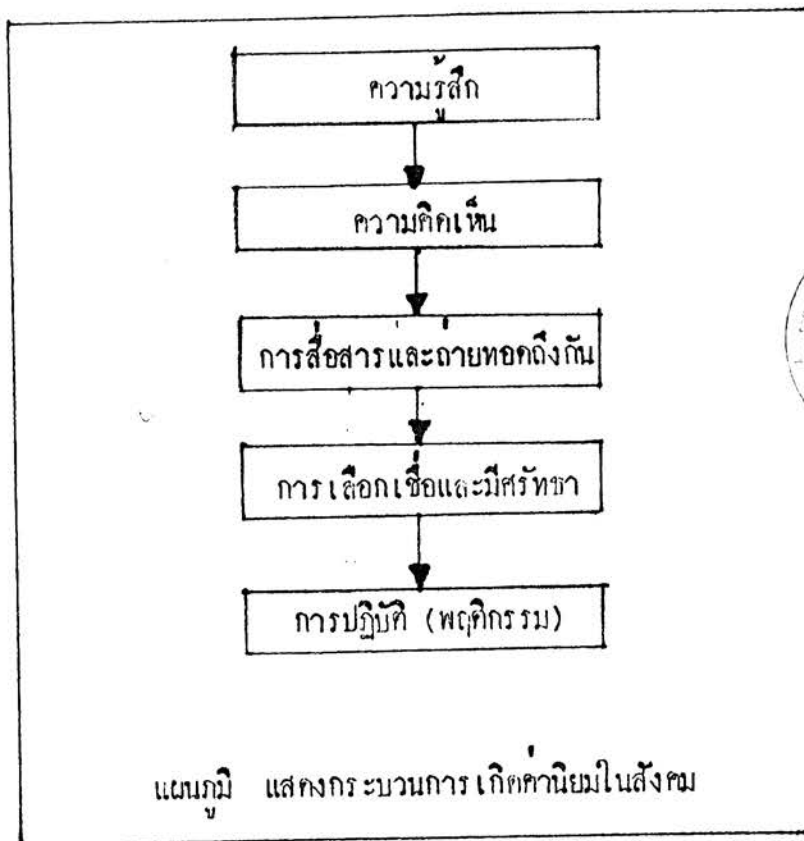
อานนท์ อภากิรม (2517 : 20 - 22) ได้สรุปลักษณะของค่านิยมไว้ดังนี้

1. ค่านิยม (Values) เป็นสิ่งสำคัญขั้นมูลฐานในการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของบุคคล เพราะพฤติกรรมหรือการแสดงออกต่าง ๆ ของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะค่านิยมที่เรามีอยู่
  2. ค่านิยม เป็นผลสืบเนื่องมาจากความคิดในเรื่องที่ควรจะเป็น เช่น การที่คนเราปฏิบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป ก็มักพิจารณาค่าตอบแทนให้กับตนเองว่าการกระทำดังกล่าวนั้นสมควรหรือไม่
  3. ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คุณสนใจ สิ่งที่คุณปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คุณถือว่าเป็นสิ่งบังคับ ต้องทำ ต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คุณยกย่องบูชา และมีความสุขที่จะได้เห็น ใฝ่ฝัน และได้เป็นเจ้าของ
  4. ค่านิยมบางอย่างมีผลตามกฎหมายบังคับ เช่น เสรีภาพส่วนบุคคล เป็นต้น
  5. ค่านิยมมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม คือสร้างแกน (Core) ของวัฒนธรรม
- สะท้อนค่านิยมขั้นมูลฐานของวัฒนธรรมไทย ค่านิยมสำคัญ ๆ ของสังคมไทย ได้แก่ ความมั่งคั่ง อำนาจ การทำบุญ ความสนุกสนาน ความหรูหรา ความเป็นไทยในตัวเอง และระบบอาวุโส โดยมีเอกลักษณ์บางประการของวัฒนธรรมไทยในเรื่องการประกอบการณ์บุญกุศล พิธีกรรม ความสนุกสนานต่าง ๆ

6. ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนเรา สังคมจะเจริญหรือเสื่อมไปในทิศทางใดนั้น ขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคมเป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าของสังคม

กระบวนการ เกิดค่านิยมและการ เปลี่ยนแปลงค่านิยมในสังคม

เมซี ปีตันชานนท์ (2526: 42 - 48) อธิบายถึงกระบวนการ เกิดค่านิยมในสังคม ว่าค่านิยมจะเกิดขึ้นในสังคมอย่างเป็นกระบวนการดังแผนภูมิที่แสดงไว้นี้

กระบวนการ เกิดค่านิยม มี 5 ลำดับคือ

1. ความรู้สึก มีความรู้สึกสะกิดใจจากสิ่งทีตนกระทำอยู่หรือเคยมีประสบการณ์
เกิดการยังคิดในค่านิยมที่ตนมีอยู่
2. ความคิดเห็น ความคิดเห็นแบ่งเป็นหลายประเภท

2.1 เป็นความคิดเห็นอย่างมีระดับ ซึ่งมีอยู่ 7 ระดับด้วยกัน คือ ระดับความจำ, การแปลความ, การประยุกต์ใช้, การตีความ, การวิเคราะห์, การสังเคราะห์, และการประเมินผล

2.2 เป็นความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแยกแยะข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นส่วนตัวที่มีอคติ แยกแยะการเลือกที่รักมักที่ชัง และข้อขัดแย้งออกจากสิ่งที่เป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การโฆษณาชวนเชื่อ และพฤติกรรมที่กล่าวหา ๆ ถิ่นมา เป็นต้น

2.3 เป็นความคิดตามหลักตรรกวิทยา ความคิดแบบสร้างสรรค์ ความคิดจากทักษะด้านพหุศึกษา เช่น การใช้ภาษา, การคำนวณ และการวิจัย เป็นต้น

ส่วนที่เป็นขั้นตอนความคิดเห็นที่จะปรากฏออกมา เนื่องจากที่เราเกิดการรู้สึกสะกิดใจ ซึ่งจะเกิดความรู้สึกและเป็นความคิดเห็นประเภทใด ประเภทหนึ่ง หรือบูรณาการกันก็ได้

3. การติดต่อสื่อสารและถ่ายทอด การติดต่อสื่อสารกันหรือถ่ายทอดกันและกัน สามารถทำได้ ทั้งโดยคำพูด โดยทางอื่น เช่น การส่งข่าวโดยดุษณีวิธีที่เขียน การฟัง การวาดรูป การถาม คำถาม การให้เหตุผล และรับข้อมูลย้อนกลับ การแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เป็นต้น

4. การเลือกเชื่อและเกิดศรัทธา ขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณาเพื่อหาข้อสรุปจากทางเลือกต่าง ๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ เลือกการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหา การวางแผน และการเลือกอย่างอิสระ จากตัวอย่างเรื่องเกี่ยวกับสำหรับขั้นตอนนี้ เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดกันแล้ว การเห็นพ้องต้องกัน การสนับสนุนกัน การนิยมนิยมชอบร่วมกัน จะทำให้คนเลือกเชื่อและเกิดศรัทธาในการพึ่งตนเอง ว่าเป็นสิ่งที่ดีและยึดมั่นไว้ในใจ

5. การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ทำความรู้จักที่เคยทำมา หรือจากที่เลือกใหม่ เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้ จะเกิดความเชื่อและมีศรัทธาในพฤติกรรม ก็จะพยายามที่จะถ่ายทอดความเชื่อนี้มา เป็นความพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติด้วยตนเองบ้าง ซึ่งก็จะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ของบุคคลนั้น

อนิทา รัทท์พลเมือง (2526: 40) อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงไปของค่านิยมว่า
คุณค่าหรือค่านิยมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่จะช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย
ประการอันอาจทำให้คนเหล่านั้น ๆ คงอยู่ หรือถูกกำหนดขึ้นชั่วคราว ก็ได้แก่

1. ฉันทามติ หรือ สมานฉันท์ (Consensus) เสียงประชามติของคนในสังคม
ว่าสิ่งใดควรยกเลิก หรือยึดถือเป็นคุณค่าของสังคม
2. อำนาจ (Authority) คุณค่าทางสังคมจะคงอยู่ครบเท่าที่ยังแสดงถึงเกียรติ
ภูมิในสังคมนั้น ๆ ได้
3. ปฏิบัติได้ (Practicality) สามารถนำค่านิยมไปใช้ได้ในชีวิตแห่งความเป็นจริง
4. เชื่อถือได้ (Reliability) สามารถเชื่อถือคุณค่าหรือค่านิยมนั้น ๆ ได้โดยมี
ข้อมูลอ้างอิงถึงข้อเท็จจริง
5. ความสอดคล้องอย่างมีเหตุผล (Logical Consistency) เช่น ถ้าเปลี่ยน
คุณค่าหรือค่านิยมนี้แล้วจะเอาอะไรมาทดแทน
6. แนวเทียบ (Analogy) เช่น เทียบกว่าเหตุการณ์หรือค่านิยมนี้เกิดขึ้นในที่อื่น ๆ
หรือไม่ เพื่อให้เห็นแนวโน้มและวิถีทางที่จะดำเนินไป

เกณฑ์ในการพิจารณาและสังเคราะห์ค่านิยมของมนุษย์หรือสังคม

หลุยส์ อี แรทส์, เมอร์วิน ฮาร์มิน และ ซิดนีย์ บี ไชมอน (Louis E Raths,
Merrill Harmin & Sidney B Simon 1978:30) ได้เสนอกระบวนการตรวจสอบ
ค่านิยมที่แท้จริงของบุคคล โดยใช้เกณฑ์ตรวจสอบคุณลักษณะ 7 ประการ คือ

การเลือกค่านิยม

1. เลือกอย่างอิสระ
2. เลือกจากหลาย ๆ ทางเลือก
3. เลือกหลังจากได้มีการพิจารณาอย่างถ่องแท้ถึงความสำคัญของทางเลือกแต่ละทาง

แล้ว

การเห็นคุณค่าในค่านิยม

4. มีความสุขกับสิ่งที่ตนเลือก
5. มีความเต็มใจที่จะยึดมั่นกับการเลือกสิ่งนั้นโดยเบ็ดเสร็จ

การกระทำต่อค่านิยมนั้น

6. ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับสิ่งที่ตนเลือก
7. ทำสิ่งนั้นซ้ำ ๆ จนกลายเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของตน

ถ้าค่านิยมของบุคคลไม่มีขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นนี้ เราจะถือว่าสิ่งนั้นยังไม่ได้บ่งบอกถึงค่านิยมของบุคคลนั้นได้

โทมัส ช่างเรียง (2516: 14) อธิบายถึงการสังเกตค่านิยมของมนุษย์และสังคมาว่า อาจสังเกตค่านิยมของสังคมนุษย์ได้หลายทาง คือ

1. คุจากสิ่งทีบุคคลเลือก (Choosing Objects) ในชีวิตประจำวันคือ คุว โดยทั่ว ๆ ไป คนในสังคมนั้นเลือกทำอะไร ซื้ออะไร และเลือกไปไหน
2. คุจากทิศทางของความสนใจ (Direction of Interest) คือคุวคนในสังคมนั้น ๆ โดยทั่ว ๆ ไป คนในสังคมนั้นสนใจอะไร ในทางไหน หรือสนใจจะทำอะไรในชีวิต สังคมส่วนใหญ่ ชีวิตการงาน ชีวิตครอบครัวหรือแม่ในชีวิตส่วนตัว
3. คุจากคำพูดที่แสดงออกโดยทั่ว ๆ ไป คนเรามักจะพูดว่าสิ่งนี้ดีสิ่งนั้นไม่ดี ความประพฤติอย่างนั้นคืออย่างนั้นไม่ดี น่าเกลียด ซึ่งสิ่งเหล่านี้เอง เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความปรารถนาของคนในสังคมนั้น ๆ
4. คุได้จากคำพูดที่โฆษณา สังเกตจากคำพูดและแนวความคิดบางอย่างซึ่งทำให้คนสนใจ หรือโกรธจนเห็นได้ชัด คำพูดที่โต้ตอบกลับไปตามมาเป็นแนวทางที่ช่วยให้เราทราบค่านิยมของคนนั้นได้บ้าง

ทฤษฎีค่านิยม

ทฤษฎีค่านิยมที่รู้จักกันแพร่หลายมีหลายทฤษฎีด้วยกัน เช่น

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 7 - 14) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการให้ค่านิยมของ จอห์น ดีวีย์ (John Dewey 1939 : 2) ซึ่งอธิบายความสำคัญของค่านิยมไว้ว่า เกี่ยวข้องกิจกรรมของมนุษย์ในทุกรูปแบบตามแนวทฤษฎีที่สรุปประเด็นสำคัญไว้คือ

1.1 ค่านิยมเกิดจากความปรารถนาของบุคคลที่จะปรับตัวให้เข้ากับความจำเป็นและความต้องการในสภาพชีวิตของเขา คือเมื่อบุคคลได้มีประสบการณ์หรือเกิดปัญหา เช่น ความขาดหรือความขัดแย้งระหว่างตัวเขากับสิ่งแวดล้อม สิ่งที่เขาให้ค่าว่าย่อมเป็นสิ่งที่สนองความต้องการได้เหมาะสมกับประโยชน์ที่สอยในสภาพการณ์ของเขา (Suitability and Serviceability)

1.2 ค่านิยมก่อให้เกิดแรงกระตุ้น (Vital Impulse) สร้างเป้าหมาย ความมุ่งหวังถึงสิ่งที่นิยม (Ends-in-View) บุคคลจึงเกิดความต้องการและความสนใจที่จะแสวงหาวิธีการและหนทางให้ได้สิ่งที่นิยม

1.3 การให้ค่านิยมเป็นพฤติกรรมที่สามารถศึกษาได้ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Study) ในรูปของการสังเกต การวิเคราะห์ การทดสอบ และพิสูจน์

1.4 การทำความเข้าใจกับค่านิยมได้อย่างแท้จริง ขึ้นอยู่กับความสามารถวิเคราะห์ถึงความต้องการในปัจจุบันของบุคคล และการคาดคะเนว่าเขาจะได้รับความพึงพอใจได้ในสภาพการณ์ใดและด้วยวิธีการใด กับทั้งต้องมีการวิเคราะห์ประเมินใหม่ (Re-appraisal) อยู่เสมอ

2. ลักษณะค่านิยมตามทฤษฎีของ Spranger

อี สปรังเกอร์ (E. Spranger 1928 : 13-14) นักปรัชญาชาวเยอรมัน ได้อธิบายจำแนกลักษณะค่านิยมที่สำคัญของมนุษย์ว่ามี 6 ประเภท โดยที่คนส่วนมากจะมีค่านิยมเหล่านี้หนึ่งหรือสองประเภทที่เด่นชัดเกินกว่าประเภทอื่น ๆ

- 1) ค่านิยมทางทฤษฎีหรือวิชาการ (Theoretical Value) ได้แก่ ความนิยม ศึกษาหาความรู้ ความจริง เหตุผล และการรวบรวมจักรระบบความรู้
- 2) ค่านิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Value) เป็นค่านิยมที่ทำให้บุคคลแสวงหาประโยชน์ ทรัพย์สินและความมั่งคั่ง
- 3) ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) เกี่ยวข้องกับความชื่นชมที่งพอใจในความงาม รูปแบบ และความเหมาะสมกลมกลืนในลักษณะต่าง ๆ
- 4) ค่านิยมทางสังคม (Social Value) ได้แก่ ความรักเพื่อนมนุษย์ ความต้องการช่วยเหลือ ทำประโยชน์ให้เพื่อนมนุษย์
- 5) ค่านิยมทางการเมือง (Political Value) คือความนิยมอำนาจ อิทธิพล และชื่อเสียง
- 6) ค่านิยมทางศาสนา (Religious Value) ได้แก่ ความเชื่อ ความยึดถือในศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือจุดมุ่งหมายอันสูงสุดในจักรวาล (Ultimate Goal)

4. ทฤษฎีค่านิยมของมิลตัน โรคิช (Milton Rokeach)

มิลตัน โรคิช (Milton Rokeach 1968) ใช้ค่านิยมเป็นตัวแปรหลักในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะค่านิยมเป็นแกนกลางก่อให้เกิดพฤติกรรมที่แรงจูงใจ ทศคติ และความสนใจ ทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในศาสตร์และกิจการทุกสาขา

สุนทรีย โภภิน และ สนิท สมักรการ (2522 : 12 - 25) อธิบายถึงทฤษฎีค่านิยมของโรคิช (Rokeach) ไว้ดังนี้

ตามแนวคิดของโรคิช (Rokeach) ลักษณะธรรมชาติของค่านิยม มี 5 ประการคือ

- 1) จำนวน "ค่านิยม" ที่แต่ละคนมีนั้นจะมีอยู่ไม่มากนัก และอยู่ในข่ายที่จะนับและศึกษาได้
- 2) ความแตกต่างของ "ค่านิยม" จะแสดงออกทางระดับ (Degree)
- 3) ค่านิยมต่าง ๆ สามารถจะนำมาจัดรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้

(Value Systems)

4) มนุษย์สามารถใช้ค่านิยมเป็นพื้นฐานในการสืบเสาะวัฒนธรรม สังคม และสถาบันสังคมต่าง ๆ ไปจนถึงบุคคลสภาพได้ สิ่งเหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นมโนเกิดของค่านิยม

5) ผลที่ตามมาคือว่า "ค่านิยม" ของมนุษย์จะแสดงออกทางทัศนคติและพฤติกรรมของมนุษย์ในเกือบทุกรูปแบบที่นักสังคมศาสตร์สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์

คำจำกัดความของ "ค่านิยม" และ "ระบบค่านิยม"

Rokeach

จากแนวคิดดังกล่าว ความหมายของค่านิยมและระบบค่านิยมที่ครอบคลุมของโรเคิช (Rokeach 1968 : 5) จึงมีดังนี้

1. "ค่านิยม" คือความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะถาวร เชื่อว่าวิถีปฏิบัติบางอย่างหรือเป้าหมายของชีวิตบางอย่างนั้น เป็นสิ่งที่ตัวเองหรือสังคมเห็นดี เห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือหรือปฏิบัติมากกว่าวิถีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น
2. "ระบบค่านิยม" คือการรวมกันของความเชื่อที่เกี่ยวกับ "วิถีปฏิบัติ" หรือ "เป้าหมายชีวิต" ที่เห็นดีเห็นชอบสมควรที่จะยึดถือปฏิบัติให้เข้าเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะถาวร ลึกหล้นเกินความสำคัญ ดังนั้น ระบบค่านิยมของชน ๆ หนึ่ง คือ ภาพรวม (Profile) ที่ไต่มาจากการแสดงออกซึ่งค่านิยมต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นได้เลือกแล้ว

หน้าที่ความสำคัญของ ค่านิยมและระบบค่านิยม

ตามแนวคิดของโรเคิช (Rokeach) "ค่านิยม" มีหน้าที่ 3 หน้าที่ คือ

1. ค่านิยมเป็นมาตรฐาน (Standards) ที่นำพฤติกรรม
2. ระบบค่านิยมเป็นเป้าหมายของชีวิตสำหรับการตัดสินใจและแก้ความขัดแย้ง และใช้ช่วยการตัดสินใจ
3. ค่านิยมเป็นการแสดงออกซึ่งความต้องการของมนุษย์ในรูปของแรงจูงใจและความต้องการ

จากหน้าที่ของค่านิยมทั้ง 3 ประการ ดังกล่าวมาแล้ว ตามแนวคิดโรเคิช ได้ให้ความสำคัญของหน้าที่แต่ละประการคือ

- 1) ค่านิยมเป็นมาตรฐานที่นำการกระทำพฤติกรรมการปฏิบัติในหลายทาง
  - 1.1 ค่านิยมเป็นตัวจูง ให้เราแสดงจุดยืนของเรา (Position) ในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับสังคม (Social Issues) ออกมาให้เห็นชัด

1.2 ค่านิยมเป็นตัวช่วยกำหนด (Predispose) ให้เราเลือกนียม
อุดมการณ์ทางการเมืองบางอุดมการณ์ (particular political ideology) มากกว่า
อุดมการณ์อื่น

1.3 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ช่วยนำ (Guide) การกระทำให้เรา
ประพฤติและแสดงตัวกับผู้อื่นตามที่ประพฤติ เป็นปกติอยู่ทุกวัน

1.4 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ในการประเมิน (Evaluates) ทักษะ
(Judge) การชื่นชมยกย่อง (Praise) และการตำหนิติเตียน (Blame) ตัวเองและ
การกระทำของผู้อื่น

1.5 ค่านิยมเป็นจุดกลางของการศึกษากระบวนการเปรียบเทียบ
(Study of Comparison Processes) คือใช้ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานในการเปรียบเทียบ
ว่าเรามีค่านิยมจริยธรรม และค่านิยมความสามารถเท่ากับผู้อื่นมากน้อยแค่ไหน

1.6 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ช่วยในการชักชวน (Persuade)
หรือสร้างประสิทธิผลต่อคนอื่น โดยสามารถบอกเราได้ว่าความเชื่ออันไหน ทัศนคติ ค่านิยม หรือ
การกระทำไหนที่มีค่าพอที่จะท้าทาย (Challenge) คัดค้าน (Protest) ถกเถียงหรือพยายาม
ที่จะเปลี่ยน

1.7 ค่านิยมเป็นบรรทัดฐานที่ถูกใช้เป็นฐาน (Base) สำหรับ
กระบวนการให้เหตุผลต่อความนึกคิดและการกระทำของคุณ (Process of rationali-
zation) ดังนั้นมนุษย์ทุกคนมีค่านิยม เพราะค่านิยมมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์

2) ระบบค่านิยมเป็นแผนสำหรับการตัดสินใจและแก้ความขัดแย้ง เหตุการณ์ใน
สถานการณ์หนึ่งจะไม่กระตุ้น (Activate) เพียงค่านิยมเดียว แต่หลายค่านิยมในระบบ
ค่านิยมของคุณ ๆ หนึ่ง ฉะนั้นจึงยากที่จะคาดว่าการกระทำของคุณ ๆ นั้นจะสอดคล้องกับทุก
ค่านิยมในระบบค่านิยมของเขา เป็นไปได้ที่สถานการณ์หนึ่งจะกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งขึ้น
ระหว่างสองค่านิยม เช่น ต้องเลือกประเพณีระหว่างความเป็นตัวของตัวเอง หรือความอ่อนน้อม
เชื่อฟัง ประเพณีอย่างสุภาพอ่อนน้อม หรือประเพณีอย่างจริงจัง ฉะนั้นระบบค่านิยมจึงเป็นที่รวม

ของหลักการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้อย่างดีช่วยให้คุณสามารถตัดสินใจเลือก
ทาง ๆ และเป็น การช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วย

3) ค่านิยมเป็นแรงจูงใจ

ค่านิยมและระบบค่านิยมจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความต้องการของมนุษย์ ค่านิยมคือ
มีองค์ประกอบของแรงจูงใจ อยู่ในตัวเอง เช่นเดียวกับองค์ประกอบกันความระลึก รั อารมณ์
และพฤติกรรม ค่านิยม "วิถีปฏิบัติ" เป็นแรงจูงใจก็เพราะวิถีปฏิบัติที่ดีที่สุดในวิถีทางหรือ
เป็นเครื่องมือที่ช่วยนำไปสู่เป้าหมายปลายทางที่ปรารถนาในค่านิยม "จุดหมายปลายทาง"
ค่านิยมจุดหมายปลายทางเป็นแรงจูงใจในแง่ที่เป็นเป้าหมายที่เหนือกว่า (Supergoal)
เป้าหมายเร่งด่วนเฉพาะหน้า (Urgent immediate goals)

ชนิดของค่านิยม

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523: 14) ได้อธิบายถึงชนิดของค่านิยมตาม
แนวทฤษฎีของ โรคิช (Rokeach) ไว้ว่า ในระบบค่านิยมของมนุษย์สามารถจำแนกค่านิยม
ออกเป็น 2 ประเภท คือ ค่านิยมประเภทที่เป็นวิธีการ วิถีทาง หรือวิถีปฏิบัติ (Means)
และค่านิยมที่เป็นจุดหมายปลายทาง หรือเป้าหมายของชีวิต (Ends) ในค่านิยมแต่ละประเภท
โรคิช (Rokeach) ได้เสนอรายการค่านิยมไว้ประเภทละ 18 ชนิด โดยมีทั้งเกี่ยวข้องกับ
ตัวบุคคลเอง กับสังคม และกับจริยธรรม

ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Terminal Values)

ชีวิตที่สะดวกสบาย

(A Comfortable Life)

ชีวิตที่ตื่นเต้น

(An Exciting Life)

ความรู้สึกว่าประสบความสำเร็จ

(A Sense of Accomplishment)

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values)

ทะเยอทะยาน

(Ambitious)

ใจกว้าง

(Broad-minded)

สามารถ

(Capable)

ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Permal Values)

โลกที่มีสันติสุข
(A World at Peace)
โลกแห่งความงาม
(A World of Beauty)
ความเสมอภาค
(Equality)
ความมั่นคงของครอบครัว
(Family Security)
ความรักอิสระเสรี
(Freedom)
ความสุข
(Happiness)
ความรู้สึกกลมเกลียว
(Inner Harmony)
มีความรัก
(Mature Love)
ความมั่นคงของชาติ
(National Security)
ความสงบสุขทางใจ
(Pleasure)
การช่วยเหลือผู้อื่น
(Salvation)
ความภาคภูมิใจในตนเอง
(Self-respect)

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values)

สนุกสนานร่าเริง
(Cheerful)
สะอาด
(Clean)
กล้า
(Courageous)
ให้อภัย
(Forgiving)
เอื้อเฟื้อ
(Helpful)
ซื่อสัตย์
(Honest)
สร้างสรรค์
(Imaginative)
อิสระเสรี
(Independent)
มีสติปัญญา
(Intellectual)
มีเหตุผล
(Logical)
เป็นที่นิยม
(Loving)
เชื่อฟัง
(Obedient)

ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Terminal Values)

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values)

การได้รับความยกย่องในสังคม (Social Recognition)	สุภาพ (Polite)
การมีมิตรที่ดี (True Friendship)	รับผิดชอบ (Responsible)
ความเป็นผู้ รอบรู้ (Wisdom)	ควบคุมตนเองได้ (Self-control)

5. ทฤษฎีของโคลเบอร์ก (Kohlberg) : ทฤษฎีการพัฒนาเหตุผลทางคุณธรรม

นาคยา กัทธแสงไทย (2524 : 126 - 172) อธิบายถึงการพัฒนาค่านิยม ในส่วนที่สัมพันธ์กับความสามารถในการตัดสินใจและการให้เหตุผลในทางคุณธรรมว่า ปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจำเป็นต้องอาศัยการรู้จักคิด และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจเฉพาะอย่างของบุคคลกับค่านิยมและหลักคุณธรรมของบุคคลนั้น การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณธรรมโดยปกติจะหมายถึงการประเมินสิ่งต่าง ๆ ในแง่ของความถูกต้องของทางศีลธรรม ทั้งนี้การพัฒนาศักยภาพในการให้เหตุผลทางคุณธรรม นั่นคือ ให้เหตุผลเกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรมนั่นเอง

มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและสนับสนุนวิธีการให้เหตุผลทางคุณธรรม ได้แก่ ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) ผลงานของเขามีรากฐานแนวความคิดมาจาก จอห์น ดีวอี้ (John Dewey) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทฤษฎีพัฒนาการตามลำดับขั้นของ ยีน ปิอาเจต์ (Jean Piaget) โคลเบอร์ก (Kohlberg) จัดระดับการพัฒนากการทางคุณธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับมี 2 ขั้น ซึ่งสรุปเป็นการวางไว้คือ

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
<p>ขั้นที่ 1 หลักการหลวมหลักการลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) 2-7 ปี</p> <p>ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egoistic Orientation) 7-10 ปี</p>	<p>1. ระดับก่อนเกณฑ์ (Proconventional Level) 2-10 ปี การกระทำของเด็กในขั้นนี้มีความมุ่งหมายเพื่อหลวมหลักการลงโทษและการแสวงหารางวัล เด็กถือว่าการที่คนอื่นกระทำตามที่เขาคงการนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่า การกระทำนั้นจะขัดกับบุคคลอื่น ชอบแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันโดยไม่ให้เสียเปรียบกันด้วย</p>
<p>ขั้นที่ 3 หลักการทำความดีที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good-boy Orientation) 10-13 ปี</p> <p>ขั้นที่ 4 หลักการทำความหน้าที่ของสังคม (Authority and Social Order Maintaining Orientation) 13-16 ปี</p>	<p>2. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Level) 10-16 ปี เป็นระดับที่เด็กทำความดีสังคม ประเพณี กฎหมาย ศาสนา โดยจะควบคุมความประพฤติจากการติชมของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเพื่อน ดังนั้นการเลียนแบบจึงมีมาก แม้ว่าแบบอย่างนั้นจะขัดกับสังคมก็ตาม ทอม่าจึงตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนตามกฎหมาย</p>

ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ขั้นที่ 5 หลักการทำคามคำนึงสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) 16 ปีขึ้นไป	3. ระดับหลังเกณฑ์ (Post Conventional Level) 16 ปีขึ้นไป เด็กจะมีจริยธรรมในชั้น
ขั้นที่ 6 หลักการยึดถือค่านิยม (Conscience Orientation) วัยรุ่นใหญ่	สูงสุด คือมีการกระทำที่แยกตนเอง จากกฎเกณฑ์และความคาดหวังของ ผู้อื่นในการตัดสินข้อขัดแย้งต่าง ๆ จะต้องนำมาวิเคราะห์ด้วยตนเองก่อน แล้วจึงตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความ สำคัญและประโยชน์สูงสุดของสังคม ไม่รุกรานสิทธิของผู้อื่น มีความรู้สึก เป็นสากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ใน สังคมของตน

โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่า

1. การพัฒนาการให้เหตุผลทางคุณธรรมนี้จะ เป็นไปตามลำดับขั้นจากขั้นที่หนึ่งผ่านไป
ตามลำดับจนถึงขั้นที่หก จะข้ามขั้นไม่ได้ โดยคนเราจะให้เหตุผลในขั้นต่ำกว่าอยู่ก่อน
2. พัฒนาการเกิดขึ้นเพราะความสนใจที่มีต่อบุคคลขั้น ของพัฒนาการที่สูงขึ้น แต่ละ
บุคคลย่อมมีความสามารถที่จะรู้จักการให้เหตุผลแตกต่างกันไปตามลำดับขั้นของพัฒนาการ ลำดับขั้น
ยิ่งสูงขึ้น การให้เหตุผลก็จะยิ่งดีขึ้น เมื่อบุคคลสามารถเข้าถึงพัฒนาการในขั้นสูงมากขึ้นเท่าใด
เขาก็ยังมีความสามารถที่จะใช้เหตุผลเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับค่านิยมได้ก็ยิ่งมากขึ้นเท่านั้น
3. แต่ละคนจะมีอัตราของพัฒนาการแตกต่างกัน รวมทั้ง เด็กและผู้ใหญ่จะมีพัฒนาการ
ในอัตราที่ไม่เหมือนกันด้วย เด็กก่อนวัยรุ่นจะมีพัฒนาการในระดับก่อนเกณฑ์ (Preconven-
tional Level) ส่วนผู้ใหญ่โดยทั่วไปจะมีพัฒนาการในระดับตามเกณฑ์ (Conventional
Level) และจะพัฒนาต่อไปสู่ระดับ หลังเกณฑ์ (Post Conventional Level)

จะมีเพียงส่วนน้อยของประชากรที่เป็นผู้ใหญ่ เพียง 20 % เท่านั้นที่สามารถพัฒนาขึ้นไปสู่ระดับหลังเกณฑ์ (Post Conventional Level) ได้ บุคคลส่วนใหญ่จะมีพัฒนาการอยู่ในขั้นที่ 4 คือขั้นการให้เหตุผลที่เกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบเท่านั้น

4. ขั้นต่าง ๆ ของพัฒนาการเหล่านี้เป็นนามธรรม ซึ่งเด็กหรือวัยรุ่นส่วนใหญ่ได้พัฒนาการด้วยตัวของเขาเอง อันเนื่องมาจากวุฒิภาวะทางสติปัญญาของเขาและเขาพยายามที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหาควณวล่าบากใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

5. วุฒิภาวะ ทำให้บุคคลมีความสามารถเพิ่มขึ้นในการที่จะแก้ปัญหาควณวล่าบากใจทางศีลธรรมได้

6. การรู้จักใช้เหตุผลที่เกี่ยวกับคุณธรรม มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การที่บุคคลที่มีวุฒิภาวะ มีความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับคุณธรรม ย่อมขึ้นอยู่กับการที่บุคคลนั้นมีความประพฤติถูกต้องตามศีลธรรมด้วย

7. พัฒนาการขั้นการให้เหตุผลที่เกี่ยวกับคุณธรรม สามารถนำไปใช้สอนเพื่อจูงใจนักเรียนได้

จากงานวิจัยของโคลเบอร์ก แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่มีส่วนในการอภิปรายปัญหาที่เกี่ยวกับคุณธรรมบ่อยครั้ง จะเริ่มมีพัฒนาการการให้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้น

ค่านิยมในสังคมไทย

ไพฑูริย์ เครือแก้ว (2515 : 91 - 103) กล่าวถึง "ค่านิยม" ที่สำคัญ ๆ ของคนไทยพอสรุปได้คือ

1. คนไทยยกย่องความมั่งคั่ง
2. คนไทยยกย่องการมีอำนาจ
3. คนไทยยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น
  - ก. มีตำแหน่งและฐานะทางสังคมหรือราชการสูง
  - ข. หมายถึงผู้ที่สูงอายุ
  - ค. หมายถึงอายุราชการหรืออายุของการทำงานเฉพาะอย่างมานาน
4. คนไทยยกย่อง "จิตใจหนักแน่น" จัดเป็น
  - ก. ผู้มีจิตใจที่กว้างขวาง
  - ข. ผู้มีลักษณะเป็นชายแท้ คือเป็นคนกว้างขวาง เอาเพื่อนเอาฝูง กล่าวหาญ

เข้มแข็ง เด็ดขาด ฯลฯ

ค. มีลักษณะของการมีลูกน้อง มีพรรคมีพวก

5. นิยม "การเป็นเจ้านาย" แบ่งได้เป็น
  - ก. ใ้รับการแต่งตั้งให้มีเกียรติและตำแหน่งในสังคม
  - ข. การไ้ทำงานเบาหรือมีอาชีพที่ค่อนข้างไ้ละ
  - ค. การมียศถาบรรดาศักดิ์ มีอำนาจหน้าที่
6. สังคมไทยยกย่องความใจกว้าง
7. สังคมไทยยกย่องความกตัญญูรู้คุณ
8. คนไทยยกย่องปราชญ์
9. สังคมไทยยกย่องความเคารพนบนอบรู้จักที่กำที่สูง

มีนักสังคมนิยมหลายท่านให้ความเห็นเกี่ยวกับค่านิยมของสังคมไทยไว้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงและสอดคล้องกัน เช่น อานนท์ อภาภิรม (2519 : 21-29) สุพัตรา สุภาพ (2520 : 5-19) และ รัชนิกร เศรษฐโร (2523 : 112-119) ผู้วิจัยสรุปประเด็นสำคัญได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
2. นับถือพระพุทธศาสนา
3. เงิน เงินนำซึ่งอำนาจ มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนไทย
4. อำนาจ
5. ความเชื่อในเรื่องบุญบาป กฎแห่งกรรม และทางสายกลาง
6. ความสิ้นกสนานราเวียง
7. เชื่อเพื่อเชื่อแต่ มีน้ำใจ
8. เชื่อถือโชคกลาง
9. ชอบงานพิธี
10. ชอบความสบาย ไม่ชอบระเบียบแบบแผน ชอบความเป็นกันเอง
11. การให้ความสำคัญในแง่บุคคล
12. ความวางเฉย ความใจเย็น
13. ความสบายกายและใจ
14. ความเป็นผู้
15. การเคารพผู้อาวุโส

จากลักษณะของค่านิยมของสังคมไทยดังกล่าว รัชนิกร เศรษฐ (2523 : 119 - 120) กล่าวว่า ค่านิยมของคนไทยเป็นสิ่งที่กำหนดเส้นทางเดินให้คนไทยส่วนใหญ่ในสังคมเดินไปตามนั้น พฤติกรรมต่าง ๆ นี้แสดงออกมาจนกลายเป็นนิสัยของคนส่วนรวม (บุคลิกภาพ) ในสังคม เรียกว่า ลักษณะนิสัยของคนไทย (National Character) ของคนไทย ซึ่งพอจะสรุปได้พอสังเขปดังนี้คือ

1. ขี้เกรงใจคน
2. ชอบยืดหยุ่น ไม่ตรงต่อเวลา
3. ให้อภัยง่าย
4. ยิ้มเสมอ
5. ขาดความกระตือรือร้น
6. ชอบสบาย เป็นกันเอง
7. ขาดระเบียบวินัย
8. สอกรู้สึกเห็น
9. ทั่วไปใครตัวมัน พวกใครพวกมัน
10. ไม่ชอบให้ใครดีกว่าตน
11. ลืมง่าย
12. ขี้เล่น
13. เชื่อ โชคกลาง
14. ทัศนคติกลัวความรู้สึกมากกว่าเหตุผลทางวิทยาศาสตร์
15. ชอบทอดรองเพราะมีเวลาเหลือเฟือ
16. กินพรวัวเพรื่อ

สุพัทรา สุภาพ (2520: 5 - 19) ได้ให้ข้อคิดว่า ค่านิยมบางอย่างในสังคมไทยเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ถ้าสังคมมีค่านิยมที่ไม่เหมาะสม สังคมนั้นก็จะเสื่อมลงและขาดความมั่นคงภายในประเทศ เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องเร่งสร้างค่านิยมที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสมให้บังเกิดขึ้นแก่คนในสังคม

สถิติ นิยมญาติ (2521 : 186 - 192) ได้กล่าวถึง ค่านิยมที่เป็นอุปสรรคต่อความมั่นคงและความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทย คือ

1. ไม่ค่อยจริงจังในความรักชาติ
2. ขาดความนิยมไทย
3. ค่านิยมความทรหราบ่มเพื่อย
4. ค่านิยมความสนุกสนาน
5. ค่านิยมความสะทวสบาย
6. ค่านิยมการถือประโยชน์ของคนเป็นสำคัญ
7. ความนิยมชมชอบในวัตถุสิ่งของ
8. ความละเลยต่อศีลธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2524 : 32 - 39) ได้สรุปค่านิยมของไทยที่มีปัญหาทั้งในอดีตและสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันว่า ถึงแม้ค่านิยมต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาก็ตาม แต่ก็มีค่านิยมบางอย่างของคนไทยที่ค่อนข้างจะมีความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงสูง หากค่านิยมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนาและไม่เสียหายแก่ประการใดแก่ส่วนมากนั้น ค่านิยมที่ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมักจะเป็นค่านิยมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ค่านิยมเหล่านี้จึงเป็นปัญหาและสมควรจะได้รับการแก้ไข

1. ค่านิยมเกี่ยวกับความอ่อนแอทางค่านิยมนิสัยในการทำงาน คือไม่ขยันขันแข็ง
2. การขาดความรักชาติและเสียสละเพื่อประเทศชาติอย่างจริงจัง
3. ขาดความนิยมไทย
4. ค่านิยมความทรหราบ่ม
5. ค่านิยมการถือประโยชน์ของคนเป็นสำคัญ
6. ค่านิยมความสนุกสนานและเกิดค่านิยมอื่น ๆ เสริมเข้ามาอีกเช่น
  - ก. ค่านิยมเน้นการบริโภคปัจจุบัน โดยไม่ถือค้อมไว้วันหน้า
  - ข. ค่านิยมเกี่ยวกับการเลี้ยงงานหนัก
  - ค. ค่านิยมเกี่ยวกับการชอบทำตนเป็นคนใจกว้างหรือทำตนเป็นคนหน้าใหญ่ใจโต

- 7. ค่านิยมความสะอาดสวยงาม
- 8. ค่านิยมในเรื่องการเชื่อชะตากรรม

สำหรับค่านิยมใหม่ที่เกิดขึ้นนับเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา พอสรุปได้ดังนี้

- 1. ค่านิยมเกี่ยวกับความสำเร็จทางวัตถุ คือ นิยมชมชอบแข่งขันกันทางวัตถุ เช่น เสื้อผ้าที่ ๆ มีนาฬิกา มีวิทยุ มีรถยนต์ โทรทัศน์ เครื่องเล่นไฟฟ้า และคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
- 2. ค่านิยมเกี่ยวกับความละเอียดเพิกเฉยต่อศีลธรรม การวัดความสำเร็จในชีวิตโดยอาศัยวัตถุ กลายเป็นความเคร่งครัดด้านกฎธรรม ศีลธรรม จริยธรรมลงไป
- 3. ค่านิยมเกี่ยวกับการยึดถือเอาผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง
- 4. ค่านิยมเกี่ยวกับการไปหาความรู้และสร้างความสามารถให้แก่ตน
- 5. ค่านิยมเกี่ยวกับความใส่ใจทางการเมือง
- 6. ค่านิยมเกี่ยวกับการตระหนักในความสำคัญของสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่างในเรื่องค่านิยมในสังคมไทยที่ได้ยกมากล่าวแล้วข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า สังคมไทยมีทั้งค่านิยมที่เป็นส่วนดีและค่านิยมในทางเสื่อม อันเป็นผลต่อความสงบสุขของสังคมและประเทศชาติในระบอบประชาธิปไตย บทบาทค่านิยมเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องค่านิยมกันอย่างแพร่หลายในหมู่นักวิชาการ และมีการวิจัยเกี่ยวกับค่านิยมอย่างกว้างขวางในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา การพัฒนา ค่านิยมที่พึงประสงค์ถือเป็นนโยบายสำคัญยิ่งของรัฐบาล แต่ถึงอย่างไรการที่จะสำเร็จดังเป้าหมายได้นั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานและบุคคลทุกคนในชาติ หน่วยงานที่ถือเป็นหน้าที่โดยตรงในความรับผิดชอบ ทำเนียบการ ทาวิถีทางในการปรับแก้ค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ และเร่งส่งเสริมวิจัยหาค่านิยมที่สร้างสรรค์ สังคมและดำเนินการรีบเร่งปลูกฝังค่านิยมหรือพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในบุคคลในชาติ ก็คือ กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมและค่านิยมไว้ดังนี้

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเอกลักษณ์ เป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างเสริมความเจริญก้าวหน้า ความสามัคคีกลมเกลียว และความมั่นคงของชาติ วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้าง

ขึ้น เพื่อแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคมนั้น ผลงานของมนุษยทั้งหมด ซึ่งเป็นที่ยอมรับและมีการสืบต่อกัน มีการประพฤติปฏิบัติกัน ๆ ก็เลยเป็นกระบวนการในสังคมคือ วัฒนธรรม

วัฒนธรรมแบ่งไ้ฉายเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ สังเกตเห็นได้ง่าย เช่น ลักษณะของที่อยู่อาศัย, เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การจักรระบบสังคมเป็นสถาบันต่าง ๆ

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ ความคิด ปรัชญา ค่านิยม คติธรรม สภาวะนามธรรมทั้งปวงที่ได้รับส่งสมถายทอดความคิดเป็นลักษณะทางจิตใจของสมาชิกในสังคม สิ่งเหล่านี้มีผลต่อสติปัญญา แนวความคิด คติธรรม จริยธรรม มาตรฐานทางสุนทรียภาพ ทัศนคติ ค่านิยมและ คติธรรมนิยมประเพณี ตลอดจนความเชื่อโดยส่วนรวมในสังคมนั้น ดังนั้น วัฒนธรรมทางจิตใจของสังคมใด มักจะแสดงออกมาให้เห็นในผลผลิตอันเป็นรูปธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งจะเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุที่ตนเอง และทั้งวัฒนธรรมทางจิตใจและวัตถุ จะมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างยิ่ง

ค่านิยมจึงเป็นลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรม ดังนั้นการที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมของชาติ นั้น เราก็ควรที่จะพัฒนาค่านิยมของคนในชาติด้วย ทั้งเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว

ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ

ในปี พ.ศ. 2523 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2524 : 47-54) ได้ทำการวิจัยเพื่อหาค่านิยม เพื่อที่จะนำมาเร่งปลูกฝังและพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่บุคคลทุกคนในชาติ จากการทำวิจัยในครั้งนี้ เริ่มจากการระดมสมองจากคณะกรรมการเพื่อพิจารณาคุณค่าค่านิยม โดยแต่งตั้งจากผู้บริหารโรงเรียนประถม โรงเรียนมัธยม และอธิการวิทยาลัยครูต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ โดยกองวิจัยและวางแผน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติรับผิดชอบดำเนินการ ผลการเสนอค่านิยมที่จะแก้ปัญหาของชาติ สรุปได้เป็นค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย 20 ประการ คือ

1. การประหยัดและประมาณตนเพื่อการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย
2. การรักความจริง และกล้ากระทำเพื่อความจริง
3. การมุ่งมั่นทำงานเพื่องาน โดยตระหนักว่า งานคือชีวิต
4. การเคารพตนเอง พึ่งตนเอง และไม่ย่อท้อต่อปัญหาชีวิต

5. การเฝ้าหาความรู้และใช้สติปัญญาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต
6. การตระหนักในคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตที่สงบสุข
7. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน เคารพสิทธิและความถูกต้องของผู้อื่น
8. ความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม โดยกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อ
หมู่คณะ และไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน
9. การตระหนักในความสำคัญของการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี รู้แพ้ รู้ชนะ
รู้ภัย
10. การเห็นความสำคัญของครอบครัวในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเยาวชน
และสังคม
11. ความมุ่งมั่นที่จะช่วยกันรักษาและเสริมสร้างความเป็นธรรม เสรีภาพและภราดรภาพ
ในสังคม
12. การตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาชีวิตและสังคมที่เกี่ยวกับจิตใจ คือธรรม
ชนธรรมนิยมประเพณีอันดีงาม
13. การรักษาความเป็นเอกราชของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นคนไทย รักไทย นิยมไทย
ยินดีเสียสละเพื่อชาติแม่ด้วยชีวิต
14. การยึดมั่นในศาสนาธรรม เป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต
15. การยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย
16. การเทอศุณของศพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุข เป็นมิ่งขวัญและเป็นศูนย์รวม
น้ำใจของคนในชาติ
17. การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อมบังคับ กฎเกณฑ์ และระเบียบแบบแผนโดย
เคร่งครัด ความสงบสุขของสังคม
18. การช่วยกันรักษา หวงแหนสาธารณสมบัติ และมรดกวัฒนธรรมของชาติ
19. การปลูกฝังนิสัยรักและรักษาส่งเสริมพัฒนามัยของตน ครอบครัว และชุมชน
20. การยกย่องสรรเสริญผู้กระทำความดี ท้อถวนการกระทำความชั่ว

จากค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมไทย 20 ประการนี้ ไปทำการสร้างเครื่องมือสำรวจ
ค่านิยมเพื่อหนึ่งเสียงประชามติและทำการวิจัยและเลือกตัวอย่างประชากรตัวแทนภาคต่าง ๆ
10 จังหวัด คือ กรุงเทพฯ, เชียงใหม่, อุบลราชธานี, จันทบุรี, สงขลา, พระนครศรีอยุธยา,
อุตรดิตถ์, สกลนคร, เพชรบุรี และยะลา เก็บข้อมูลจากตัวแทนประชากรไทย 9 กลุ่มอาชีพ
คือ

1. ภิกษุ สามเณร ชี
2. ชาวบ้านทั่วไป
3. ข้าราชการพลเรือน
4. ข้าราชการทหาร ตำรวจ
5. ข้าราชการครู อาจารย์
6. นักการเมือง
7. นักธุรกิจ ทอค้า
8. นักศึกษา
9. นักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ แจกแบบสอบถามไป 20,000 ฉบับ ได้รับคืน
12,363 ฉบับ เท่ากับ 61.82% การวิเคราะห์ผลการวิจัยปรากฏว่าได้เป็นค่านิยมที่พึงประสงค์
9 ประการ คือ

1. การประหยัด
2. ความซื่อสัตย์สุจริต
3. ความมีสติปัญญา
4. การพึ่งตนเอง
5. ความรับผิดชอบ
6. ความสามัคคี
7. การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม
8. ความมีวินัย
9. ความรักชาติ

และเพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ทั้ง 9 ไปสู่การปฏิบัติ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ดำเนินการจัดประชุมสัมมนา เพื่อนำค่านิยมที่พึงประสงค์ไปสู่การปฏิบัติ โดยร่วมกับสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดขึ้นในวันที่ 17 - 18 เมษายน 2524 มีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อเสนอผลการวิจัยค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ
2. ผู้เข้าร่วมสัมมนาจะได้ออกแนะแนวทางและวิธีการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ ในกลุ่มอาชีพและสังคมต่าง ๆ
3. เพื่อเสนอแนะวิธีการปลูกฝัง ส่งเสริมและเผยแพร่ค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ ไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อนำผลการสัมมนาไปเป็นข้อมูลในการจัดทำคู่มือวิธีปฏิบัติในการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์

ผลการประชุม ได้รับความร่วมมือและแนวทางดำเนินการต่อไป แต่ในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ นั้น ได้ถูกท้วงติงว่า ค่านิยมที่พึงประสงค์ควรจะสั้นง่ายและไม่มีจำนวนมาก หากแต่การจดจำ จึงได้รวมค่านิยมที่พึงประสงค์ 9 ประการ ลงเหลือเพียง 5 ประการ เรียกว่า ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและอดออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

ในเวลาต่อมา ได้มีประกาศของทางราชการตามลำดับเกี่ยวกับการรณรงค์เสริมสร้าง ค่านิยมและวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ดึงดูดมาเพื่อการเผยแพร่ ปลูกฝังค่านิยมอีกหลายครั้ง ดังต่อไปนี้

1. ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2524
2. ประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องค่านิยมพื้นฐาน 15 มีนาคม พ.ศ. 2525

3. ประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เรื่องแนวทางปฏิบัติตามค่านิยมพื้นฐาน
22 มีนาคม พ.ศ. 2525

การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาค่านิยม

นักการศึกษาเสนอแนะวิธีการเรียนการสอนไว้หลายแนวทาง สำหรับประเทศไทยคือ
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526:16-22) ได้สรุปแนวทางเพื่อการสอนและพัฒนา
ค่านิยมให้มีประสิทธิภาพไทยก่อนที่จะเลือกวิธีสอนนั้นควรจะต้องรู้ทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ ได้แก่ แนวทางที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาทำการศึกษาวิธี
การหรือสาเหตุที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในตัวเด็ก แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1.1 ทฤษฎีกลุ่มที่เชื่อว่า การเรียนรู้คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่พฤติกรรม
ที่เป็นเป้าหมาย ผู้ที่เชื่อในทฤษฎีนี้เรียกว่า การปรับปรุงพฤติกรรม (Behaviorist) สิ่งสำคัญ
ในการก่อให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ เรื่องต่อไปนี้

- สิ่งเร้าและการตอบสนอง
- การวางเงื่อนไข
- การปรับพฤติกรรมด้วยการให้รางวัล การลงโทษ
- การเลียนแบบจากตัวแบบ

เครื่องชี้วัดว่ามีการเรียนรู้เกิดขึ้น ได้แก่ พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 ทฤษฎีกลุ่มที่เชื่อว่า การเรียนรู้ที่เน้นความเป็นมนุษย์เกี่ยวข้องกับสิ่งเร้า
ภายใน เรียกว่า การเสริมสร้างเจตคติ (Humanist)

- ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่มีคุณค่าว่าสำคัญในชีวิต ที่เรียกว่า ค่านิยม
ทั้งที่เป็นภาคความงาม ความพอใจ ความชื่นชม และภาคคุณธรรม ศีลธรรม จรรยา มารยาท
ในเรื่องความประพฤติของคุณ

- สิ่งแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ ครู เพื่อน สภาพแวดล้อมและสถานการณ์

2. การจัดการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้สรุปสภาพการพัฒนาคานิยมในปัจจุบันเป็น 2 แนวทาง คือ

2.1 การเรียนการสอนโดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ (Pedagogy) เป็นผู้รับผิดชอบเต็มที่ในสิ่งที่ต้องสอน จะสอนอะไร เมื่อใด แก่ใคร ใช้เวลามากน้อยแค่ไหน อยู่ที่การตัดสินใจของครูผู้เกี่ยวข้อง ในการสอนนักเรียนนิยมใช้วิธีสอนตามแนวนี้มาตลอดเวลา แม้ในปัจจุบันครูส่วนใหญ่ก็ยังใช้วิธีนี้อยู่

ลักษณะของการสอนตามแนวทางที่ 1 นี้ มีลักษณะสำคัญดังนี้

2.1.1 ครูเป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่เป็นความรู้ที่จะสอน มักนิยมใช้สอนจากหนังสือเล่มเดียวหรือหลายเล่มประกอบกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับตัวครูผู้สอน ครูจะยึดหลักสูตรเป็นตัวกำหนดหัวข้อในการสอน

2.1.2 ในการสอน ครูนิยมใช้วิธีให้นักเรียนจำเป็นส่วนใหญ่ มีการทำแบบฝึกหัดควบคู่ควบเพื่อให้เด็กเกิดความคล่อง

2.1.3 ความต้องการหรือความชอบในการเรียนของนักเรียน มักขึ้นกับคุณภาพของครูผู้สอนและอยู่ที่ตัวครูว่าจะสอนหรือไม่

2.1.4 ครูเปรียบเสมือนขุนคลังความรู้ ถ้านักเรียนสงสัยของถามครูเพื่อความถูกต้องและเพื่อความมั่นใจ แม้จะเป็นเพียงความคิดเห็นก็ตาม

2.1.5 อุปกรณ์การสอนทาง ๆ นับเป็นของใหม่สำหรับเด็ก ครูจะเป็นผู้นำมาให้เด็กเรียนดูหรือสาธิตให้ดูตลอดจนแสดงให้นักเรียนเห็นประโยชน์

2.1.6 ครูจะใช้วิธีการบรรยาย สาธิต หรือให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ โดยครูควบคุมดูแลอยู่

2.1.7 คำตอบที่เกิดจากการสอนมีคำตอบแน่นอน ทอบนิจจากที่กำหนดไว้ถือว่าเป็นผิด

2.1.8 นักเรียนจะได้รับประสบการณ์ตรงเฉพาะที่ครูวางกรอบไว้ให้

2.1.9 การทอบสนองการเรียนรู้นั้นขึ้นอยู่กับตัวนักเรียน ถึงแม้ว่านักเรียน

จะอยากรู้อีกก็ทอบรอให้ครูสอน

2.1.10 ครูเป็นผู้ประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน

2.1.11 การเรียนใช้เวลาเข้าเรียนเป็นคาบ และมีอัตราส่วนคงที่
 ที่มีเวลาเรียนตามเกณฑ์หลักสูตรกำหนดไว้จึงจะมีสิทธิสอบและได้รับการพิจารณาให้เข้าสอบ
 หรือไม่ให้เข้าสอบ

2.2 การเรียนการสอนโดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ (Andragogy)

ลักษณะการสอนตามแนวที่ 2 นี้คือ

2.2.1 ครูเป็นผู้กำหนดเนื้อหาที่เป็นความรู้จากหัวข้อในหลักสูตร ไม่
 จำเป็นต้องยึดถือหนังสือเท่านั้น

2.2.2 ในการเรียนรู้ของนักเรียน ครูพยายามให้นักเรียนเป็นผู้ทำ
 มากกว่าผู้รับ นั่นคือ ต้องเตรียมโครงสร้างของการให้ความรู้โดยมีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น บทความ
 ภาพยนตร์ การสนทนา ฯลฯ เป็นสิ่งนำใบสู่การเรียนรู้แล้วครูใช้คำถามให้นักเรียนคิดทำหรือออก
 ความเห็นแล้วสรุปให้ผู้อื่นฟังได้ ความรู้ที่เป็นเนื้อเรื่อง นักเรียนมีโอกาสอ่านเองนอกเวลา
 เวลาในชั่วโมงเรียนจะใช้เพื่อเนื้อเรื่องความรู้ขั้นสูง

2.2.3 ในการออกความเห็นหรืออภิปราย นักเรียนต้องใช้ความรู้ที่
 เรียนมาผสมผสานกับประสบการณ์ของตน ในกระบวนการศึกษาของนักเรียนจะทำได้จากความสามารถ
 ในการตั้งคำถามของครู

2.2.4 ในระหว่างการเรียนรู้ นักเรียนจะประยุกต์ใช้ความคิดรวบยอด
 ตลอดเวลาและครูจะพยายามให้นักเรียนได้คิดอยู่เสมอ ๆ

2.2.5 วิธีการสอนของครู นิยมให้นักเรียนมีโอกาสอภิปรายและทดลอง
 ทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้กำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า

2.2.6 ถ้านักเรียนสนใจต้องการเรียนรู้จากผู้อื่นในเรื่องเกี่ยวกับ
 ที่ครูสอน แต่ความสนใจและความกว้างของเนื้อหาไม่เท่ากัน นักเรียนมีโอกาสถามครูได้เสมอ

2.2.7 การเรียนรู้ไม่ถือเป็นการเรียนเคร่งครัดนัก ยึดถือสิ่งที่ได้ศึกษารู
 ้ได้เป็นสิ่งสำคัญว่า ทั้งนี้การเรียนของนักเรียนทุกคนอาจไม่เท่ากัน บางคนใช้เวลามาก บาง
 คนใช้เวลาน้อย บางคนครูต้องใช้เวลาสอนหรือชี้แนะเพิ่มเติมเพื่อเสริมความรู้

2.3 การเรียนรู้ตามแนวที่ 2 นี้ ครูควรมีบทบาทและพฤติกรรมในกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

2.3.1 บทบาทของครูในกระบวนการเรียนรู้

1) ครูจะไม่ช่วยบอกความรู้ให้แก่ักเรียน แต่จะเป็นเหมือนผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

2) ครูต้องเตรียมตัวก่อนสอนทุกครั้ง วางจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า

3) ครูเตรียมอุปกรณ์และสื่อการเรียน เพื่อให้เป็นตัวกระตุ้นความคิด ก่อให้เกิดการคิดและอภิปราย นำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ที่ใ้วางไว้แล้ว

4) ครูเตรียมคำถามนำไปสู่การตอบตามความคิดเห็นและความรู้สึก อาจมีคำถาม 2 ตอนคือ

4.1 ตอนแรก ถามความเข้าใจในเรื่องเพื่อให้เด็กทรงกันในเรื่องข้อเท็จจริง

4.2 เป็นคำถามที่ขอคำทอมจากกลุ่ม ซึ่งได้มาจากการอภิปรายความคิดเห็น ประกอบข้อดีข้อเสียของการตัดสินใจของบุคคล แล้วสรุปเป็นความเห็นของกลุ่ม

2.3.2 พฤติกรรมของครูระหว่างสอนตามกระบวนการเรียนรู้

1) ครูจะเน้นการเรียนรู้มากกว่าการสอน ครูจะใช้คำถามช่วยกระตุ้นความคิดให้นักเรียนตอบด้วยตัวของเขาเองเป็นรายบุคคล

2) ในระหว่างการเรียนการสอน ครูจะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและรับฟัง แต่จะไม่แสดงความเห็นของครูเป็นการชักจูงนักเรียนหรือจะไม่แสดงอาการเห็นด้วย ไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นคำทอมหรือหาทางแก้ทอม ครูต้องพยายามทำตัวเป็นตัวกลาง วางสีหน้าเป็นปกติ

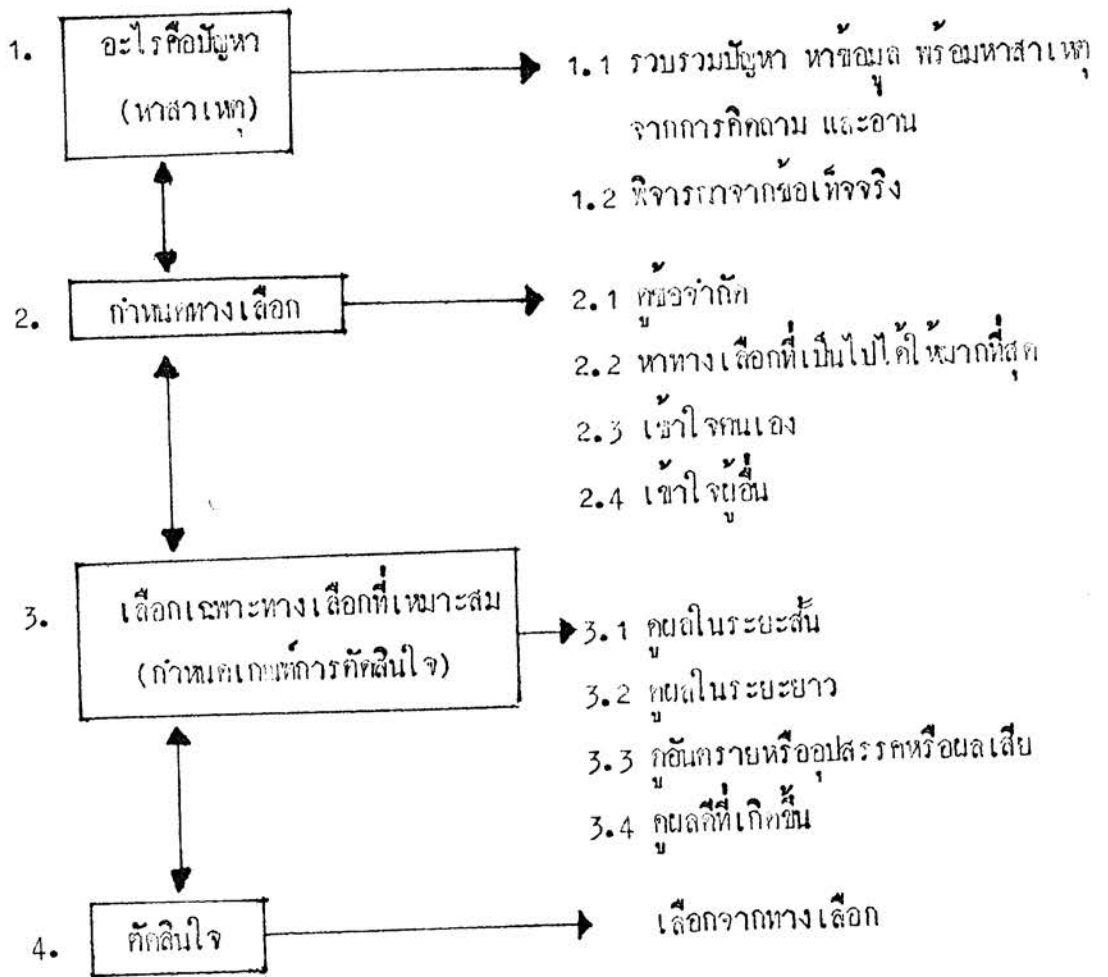
3) เมื่อนักเรียนแสดงความคิดเห็น ครูรับฟังและยอมรับว่าความเห็นของทุกคนถูกต้องเสมอ ตามประสบการณ์หลังและค่านิยมของเขา ครูจะไม่มีคำทอมว่าถูกเฉพาะแนวที่ครูกคิดเพียงคำทอมเดียว

4) ครูจะช่วยเหลือนักเรียนในชั้น และควบคุมชั้นโดยใช้กลวิธีต่าง ๆ เป็นที่น่าพอใจกับที่ในบางจังหวะ เคลื่อนไหวเฉพาะสายตา เพื่อสำรวจนักเรียนในบางจังหวะ ใช้ความคล่องตัวที่จะเดินไปให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนหรือกลุ่ม โดยให้นักเรียนยกมือเมื่อต้องการครู

5) ถ้าครูจะเก็บผลการทำงานของนักเรียน ควรต้องระวังไม่ทำให้เสียบรรยากาศความคิด เพื่อให้โอกาสที่จะให้ความสนใจนักเรียนอย่างทั่วถึง

ในการคิดและตัดสินใจของนักเรียนตามกระบวนการเรียนการสอน แนวที่ 2 นี้แสดงให้เห็นถึงแผนภูมิข้างล่างนี้

ระบบของการคิดและตัดสินใจ

ผลของการคิดและตัดสินใจตามแผนภูมิต่างบนทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ควรยึดถือเกณฑ์ว่าตนเองและส่วนรวมได้ประโยชน์มากที่สุด การตัดสินใจรายบุคคลเป็นผลของค่านิยมและประสบการณ์ของตนเอง ทุกคนมักตัดสินใจเลือกทางที่คิดว่า เป็นประโยชน์ที่สุดกับตัวเขาเอง

การตัดสินใจของกลุ่ม ต้องมีเกณฑ์เพื่อให้ส่วนรวมได้รับประโยชน์มากที่สุด

การสนทนาในชั้นที่ 2 เป็นแนวทางที่สร้างศรัทธาและความมั่นใจให้กับผู้เรียนได้ทีละผลพลอยได้ที่มีคุณค่าอย่างหนึ่งก็คือ ผู้เรียนได้ฝึกทักษะของการคิดที่นำไปสู่การตัดสินใจที่มีระบบนำไปสู่เป้าหมายของการคิดเป็น คือคิดไปอย่างเสรี คิดหาทางเลือกหลายๆ ทาง วิจารณ์ผลดีผลเสียของการตัดสินใจในแต่ละทางเลือก แล้วจึงตัดสินใจเลือกทางที่ไปประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมมากที่สุด

ที่กล่าวมาทั้งหมดคือ กระบวนการสอนและพฤติกรรมของผู้สอนที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการสอนสำหรับครูผู้สอนจะนำไปใช้เพื่อปลูกฝัง เสริมสร้าง พัฒนาค่านิยมแก่นักเรียนมัธยมศึกษา จะเห็นได้ว่าในทฤษฎีการสอนในแนวที่ 2 ที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ทฤษฎีภาวะ ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมได้เสนอว่าแนวที่ 2 นี้สามารถนำไปใช้สอนเพื่อพัฒนาค่านิยมของผู้เรียนได้ผลดี

นาทยา ภักธแสงไทย (2526 : 34 - 42) ได้เสนอแนะการพัฒนาค่านิยมด้วยวิธีการทำความเข้าใจค่านิยม (Values Clarification) ของ หลุยส์ อี แรทส์ (Louis E Raths 1978) วิธีการทำความเข้าใจค่านิยมคือ วิธีการที่ช่วยให้บุคคลได้คำนึงถึงวิธีการเกิดค่านิยม ทำให้บุคคลรู้จักคุณค่าค่านิยมต่าง ๆ รู้จักเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ตนต้องการ และเรียนรู้ถึงความต้องการของตนเอง

ผลที่ได้จากการสอนค่านิยมด้วยวิธีนี้ จะนำไปสู่การรู้จักตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีแนวทางในการดำรงชีวิต ในวิถีทางที่แต่ละคนพอใจและเป็นการสร้างสรรค์สังคม

ยุทธศาสตร์การสอนค่านิยมด้วยวิธีการทำความเข้าใจค่านิยมนี้มีอยู่หลายวิธีด้วยกัน ซึ่งเลือกอันใดอันหนึ่งมาใช้ในการสอน ในสภาพห้องเรียนปกติ ทุกระดับชั้น และทุกรายวิชา มี 4 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นทำความเข้าใจสิ่งที่ตนกำลังศึกษา เช่น บอกชื่อ ระบุรายละเอียด แปลความหมาย สรุป ให้คำอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. ขั้นแสดงความสัมพันธ์ เป็นการที่ความ สรุปประเด็นสำคัญของเรื่องได้ เห็นความสัมพันธ์ กำหนดความหมายสิ่งที่ตนรู้ขึ้นมาใหม่ สามารถวิเคราะห์วิจารณ์ อันเป็นผลมาจากขั้นที่ 1

3. ขั้นกำหนดคุณค่า ขั้นนี้มุ่งให้ผู้เรียนสามารถกำหนดคุณค่า ค่านิยม และความรู้สึกของตนออกมาได้ โดยพิจารณาถึงผลของการกำหนดคุณค่าของตน

4. ขั้นการแสดงออก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกตามความคิดเห็น อันเป็นผลจากขั้นที่ 1-3 โดยอาศัยกิจกรรมและสื่อที่เป็นแบบฝึกปฏิบัติหรือที่เรียกว่า ยทวิธีชี้ทาง ๆ (Value sheet) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้เรียนกำลังศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสตรวจสอบความเชื่อมั่นอันเป็นผลจากพฤติกรรมหรือค่านิยมที่เขาเห็นคุณค่า

คุณค่าของกระบวนการทำความกระจ่างในค่านิยม

1. การสื่อสาร ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะหนึ่งใน การดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2. ความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับสิ่งที่ผู้อื่นแตกต่างจากตนและรู้จักแสวงหาทางเลือกสำหรับคนใดก็ขึ้น

3. การแก้ปัญหา ฝึกแก้ปัญหาที่ใกล้เคียงกับชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดทักษะการค้นหาคำรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาตรวจสอบ ประเมินค่า การตัดสินใจ

4. การเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย พัฒนาให้ผู้เรียนรู้จักเหตุผล แสวงหาความเชื่อมั่นต่อสิ่งที่เห็นด้วย

5. การตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนด้านความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และเมื่อเกิดความขัดแย้งเขาจะรู้จักคิดถึงวิธีการ เลือกแต่ละทาง เลือกและผลที่เขาพอใจที่สุดในแต่ละสถานการณ์

6. ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

วิธีการทำความกระจ่างค่านิยม นี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านเสนอแนะไว้ในทำนองเดียวกัน เช่น เมธี ปิณฑานนท์ (2526: 42 - 48) และ วิชรี สุวรรณ (2525: 1-3) ใ้ข้อขยายไว้เพิ่มเติมดังนี้ วิธีการทำความกระจ่างค่านิยมจะทำให้มนุษย์มีค่านิยมของตนเอง โดยผ่านขบวนการที่มีขั้นตอนและมีเหตุผล อันจะทำให้เกิดค่านิยมตามวิธีการนี้ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. เห็นคุณค่าในความเชื่อของบุคคลที่เหมาะสมอย่างเปิดเผย ทำให้เกิดการเลือกยึดถือค่านิยมของตนอย่างเป็นอิสระ

2. ให้การรับรองความเชื่อของบุคคลที่เหมาะสมอย่างเปิดเผย ทำให้บุคคลรู้จักเลือกยึดถือค่านิยมของตนจากหลาย ๆ ทางเลือก

3. ทำการเลือกความเชื่อและพฤติกรรมของบุคคลจากทางเลือกหรือข้อเลือกหลาย ๆ อย่าง คือเลือกหลังจากได้มีการพิจารณาอย่างถ่องแท้ถึงความสำคัญของทางเลือกแต่ละทางแล้ว
4. ทำการเลือกความเชื่อและพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล โดยพิจารณาจากชั้นยศชนที่ท้อเนื่องกัน คือมีความสุขจากสิ่งที่ตนเลือก
5. มีความเต็มใจที่จะยึดมั่นกับการเลือกสิ่งนั้นโดยเปิดเผย
6. เริ่มปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ๆ
7. ปฏิบัติตามความเชื่อของตนอย่างมีแบบแผน สม่ำเสมอ และซ้ำ ๆ กัน

เมธี ปิตันธนานนท์ (2526 : 47 - 48) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงวิธีการทำความเข้าใจในค่านิยมไว้ว่า วิธีการทำความเข้าใจค่านิยมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเยาวชนหรือบุคคลทั่วไปให้รู้จักใช้กระบวนการทั้ง 7 ประการ ก่อให้เกิดค่านิยมในชีวิตของตนและสามารถประยุกต์ค่านิยมนี้ซึ่งได้มาจากความเชื่อและแบบของพฤติกรรมจากกระบวนการดังกล่าวมาใช้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป

การทำความกระจ่างค่านิยม มีหลักสำคัญในการใช้วิธีการน้อยหลายประการคือ

1. ครูอาจารย์จะต้องเข้าใจว่า เราไม่สามารถบงการนักเรียนว่า ค่านิยมที่จะก่อเกิดขึ้นกับตนเองเป็นอะไร เพราะค่านิยมนั้นเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนมากและเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นการยากที่จะบอกว่า ค่านิยมใดถูกหรือผิด แม้เราเองจะได้รับการสั่งสอนมาว่า ค่านิยมใดถูกหรือผิด ผิดหรือไม่ก็ดีกว่า เราสามารถตั้งคำถามเพื่อการวิเคราะห์ให้เกิดการกระจ่างในแง่ของความเป็นไปได้ว่าบุคคลจะยอมรับค่านิยมใดขึ้นกับการเลือกของเขาเอง

2. การพัฒนาค่านิยมโดยการบังคับนั้นได้ผลสำเร็จน้อย วิธีการทำความเข้าใจค่านิยมมุ่งปลูกฝังและพัฒนาตามลักษณะเฉพาะของส่วนบุคคล ตามสถานการณ์และรากฐานความเป็นมาของแต่ละบุคคล อันจะเป็นผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในเรื่องความมุ่งประสงค์ของตนเอง ในการที่จะสามารถจัดการชีวิตของตนเองได้

3. หลักการทำความกระจ่างค่านิยม ต้องคำนึงถึงสาเหตุหรือสิ่งที่จะต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการเกิดค่านิยมนั้นเป็นสำคัญ การปลูกฝังและการพัฒนาค่านิยมจึงออกมาในลักษณะเป็นรูปธรรมคือ ให้เป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ ซึ่งจะต่างกับการกระทำที่มีคุณค่าเป็นความดีหรือความชั่ว และอาจเป็นเรื่องของนามธรรมที่ไม่อาจมองเห็นก็ได้

4. วิธีการทำความเข้าใจในค่านิยม เป็นวิธีการที่ไม่เกี่ยวกับการตัดสินว่าสิ่งที่บุคคล ยึดมั่นอยู่นั้นดีหรือเลว เพราะการที่บุคคลชอบหรือไม่ชอบนั้นย่อมจะขึ้นอยู่กับเหตุผลในการตัดสินใจ และเชื่อมั่นในคุณค่าของสิ่งที่ตนตัดสินใจแล้วนั้น

เมซี ปีเตอร์สแมนท์ (2526: 44 - 45) อธิบายถึงการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมซึ่ง มีกฎปฏิบัติแก่ง่ายๆ แก่เด็กนั้น มีกฎปฏิบัติด้วยวิธีการใหญ่ ๆ 3 ประการคือ

1. แบบของศีลธรรม (Moralizing) คือปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมโดยตรง ปลูกฝัง เชื่อว่าคนมีประสบการณ์และเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องสำหรับผู้ที่ตนจะปลูกฝังและเสริมสร้าง โดยการถ่ายทอดความเชื่อและค่านิยมของผู้สอนไปสู่นักเรียน แม้ปัจจุบันหลายสิ่งหลายอย่าง เปลี่ยนไปจากเดิม วิธีการนี้ไม่สามารถนำมาใช้ได้ผลดีในเชิงปฏิบัติจนน้อยลงมาก

2. แบบทวนสบาย (Laissez-faire) เป็นวิธีการถ่ายทอดค่านิยมโดยอ้อมหลัก ที่ว่า ไม่มีค่านิยมอะไรที่ถูกต้องสำหรับทุกคน บุคคลจะคิด เชื่อ และเลือกปฏิบัติตามค่านิยมของ ตนเอง วิธีการนี้มีปัญหาตรงที่ว่า การปล่อยให้เยาวชนหรือบุคคลได้เลือกค่านิยมของตนเองนั้น ค่านิยม ที่ใฝ่ใจว่าจะดีหรือเลวก็อาจเลวไป เพราะการเลือกค่านิยมเองบางครั้งก็เกิดความรู้สึกสับสนในชีวิต เยาวชนไม่ต้องการให้ผู้ใหญ่มาแก้ปัญหาชีวิตของตน แต่เขายังต้องการความช่วยเหลือในการตัดสินใจ และการชี้แจงใจจากผู้ใหญ่

3. สร้างหรือให้แบบอย่าง (Modelling) คือการสร้างหรือกำหนดแบบอย่างที่ดี ซึ่ง คุุ่ใจให้เยาวชนเกิดค่านิยมตามแบบนั้น โดยถือว่าเยาวชนหรือบุคคลดังกล่าวที่มาก็คือเกี่ยวข้องกับ ตนจะต้องมีพฤติกรรมและทัศนคติตามที่ตนเห็นว่ามีคุณค่าและเป็นไปทามแบบอย่าง สิ่งสำคัญสำหรับ

วิธีการแบบนี้คือที่ว่า ตัวแบบอย่างที่ดีจะให้ยึดถือหรือเป็นแบบอย่างได้นั้นมีความจำเป็นมากที่จะต้อง สร้างและกำหนดให้เหมาะสม ทั้งนี้เพราะเยาวชนและบุคคลจะได้พบหรือสัมผัสกับแบบอย่าง ทั่ว ๆ ในสังคมแต่ละวัน ๆ นั้นมากมายจริง ๆ การปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมวิธีนี้จึงจำเป็นต้องมีวิธีการที่จะให้คนเหล่านั้นรู้จักแยกแยะเลือกหาว่า ควรเอาอย่างแบบไหน ยิ่งกว่านั้นยังต้อง เรียบรู้และปฏิบัติเพื่อให้แตกต่างไปจากตัวอย่างใดอย่างหนึ่ง

สมโภชน์ เลี่ยมสฤทธิ (2526 : 14 - 21) ได้เสนอแนะวิธีการพัฒนาจริยธรรม ความแนวปฏิบัติการปรับพฤติกรรม เรื่องจริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับค่านิยม เพราะค่านิยมประกอบไปด้วยส่วนที่เป็นอารมณ์ ความรู้สึก และส่วนที่เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกตามอารมณ์และความรู้สึกนั้น ความแนวปฏิบัติการปรับพฤติกรรม เชื่อว่า พฤติกรรมใดก็ตามที่บุคคลแสดงออกแล้วได้รับผลกรรมที่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก หรือทำให้ความดีของพฤติกรรมเกิดเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลกรรมที่พึงพอใจนั้นได้เปลี่ยนสภาพมาเป็นสิ่งเร้าที่แยกแยะได้ของบุคคลนั้นในอนาคต ผลกรรมชนิดนี้ เรียกว่า ตัวเสริมแรงบวก และการให้ตัวเสริมแรงบวก เรียกว่า การเสริมแรงทางบวก ซึ่งมีเงื่อนไขอยู่ 2 ประการ คือ

1. บุคคลนั้นจะต้องได้รับผลกรรมที่เขาพึงพอใจ
2. ความดีของพฤติกรรมจะต้องเกิดเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอ

การเสริมแรงทางบวกอาจทำได้โดยใช้ตัวเสริมแรง ดังต่อไปนี้

1. ตัวเสริมแรงทางสังคม คำพูดชมเชยยกย่องและภาษาท่าทาง ท่าทางยอมรับการและตัว สัมผัสเบา ๆ
2. เบี้ยจรรยาบัตร ใบแพ้ ทิว เบี้ย คะแนน อันนำไปแลกเปลี่ยนที่บุคคลนั้นพึงพอใจ
3. กิจกรรมที่พึงพอใจ เช่น การไปเที่ยว การเล่น

ในลักษณะตรงกันข้าม พฤติกรรมใด ๆ ก็ความที่บุคคลแสดงออกแล้วได้รับผลกรรมที่ไม่พึงพอใจ บุคคลนั้นจะมีแนวโน้มที่จะระงับหรือยุติการแสดงพฤติกรรมนั้น ๆ ในอนาคต ผลกรรมชนิดนี้เรียกว่า การลงโทษ มี 2 ชนิด คือ

1. เป็นสิ่งที่บุคคลได้รับแล้วไม่พึงพอใจ
2. พฤติกรรมจะต้องลดลง

จากแนวคิดตติยกรรมเรียนรู้แบบการกระทำนี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหรือเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และใช้การลดหรือยุติพฤติกรรม วิธีการนี้ขึ้นอยู่กับว่าวางแผนชั้นการสอนโดย

1. กำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน

2. ในกรณีที่ไม่มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่จะต้องพัฒนามากกว่า 1 พฤติกรรม ให้เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง และเรียงรายชื่อพฤติกรรม
  3. ทั้งสิ่ง เกษและบันทึกพฤติกรรม ที่ต้องการจะพัฒนาและบันทึกทั้งผลการใช้วิธีการปรับพฤติกรรม ควบ
  4. กำหนดตัวเสริมแรงหรือตัวลงโทษ โดยอาจใช้รางวัลการสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการสอบแบบสอบถาม
  5. กรณีที่พฤติกรรมที่ต้องการพัฒนานั้นยังไม่เกิดขึ้น ครูอาจใช้การชี้แนะ พร้อมทั้งให้การเสริมแรง
  6. จะทำเป็นการปรับพฤติกรรม ของสิ่ง เกษ บันทึก การเปลี่ยนแปลง ความสำเร็จพฤติกรรม ที่ต้องการพัฒนานั้น เปลี่ยนไปในแนวที่ลงจะได้ทำการยุติและปรับปรุงวิธีการทันที
  7. เมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ต้องการจะพัฒนานั้นสม่ำเสมอ ครูควรพิจารณาการเสริมแรงทางบวกออกไป โดยการให้การเสริมแรงบ้าง ไม่ให้การเสริมแรงบ้าง เพื่อให้พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่พัฒนาแล้วคงอยู่เป็นการถาวร
  8. ในกรณีที่พฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่ต้องการจะพัฒนานั้นไม่เกิดขึ้นหรือลดลง ควรศึกษาสาเหตุดังนี้
    - 8.1 พฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนดไม่ชัดเจน
    - 8.2 ไม่สามารถรู้ถึงตัวเสริมแรงทางบวกหรือตัวลงโทษที่เหมาะสมกับนักเรียน
    - 8.3 เวลาในการเสริมแรงทางบวกหรือการลงโทษไม่เหมาะสม
    - 8.4 วิธีการให้การเสริมแรงนั้น ครูอาจจะเน้นที่ตัวเสริมแรงและตัวลงโทษ แทนที่จะเน้นพฤติกรรม
    - 8.5 ครูไม่สามารถควบคุมตัวเสริมแรงทางบวกในโรงเรียนได้
  9. ในการใช้วิธีปรับพฤติกรรมให้โดยฉับนั้น ต้องทำสม่ำเสมอและทำเป็นระบบ ระเบียบ
- นอกจากนี้ ชัยพร วิชชาวุธ (2526: 22 - 33) ได้เสนอแนะการพัฒนาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดของอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura 1971, 1977) สรุปได้เป็นแนวคิดดังนี้

1. สิ่งที่เราเรียนรู้ คือ ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นของมนุษย์จากการที่ดำรงชีวิตในโลก โดยมีความรู้และความเข้าใจว่า อะไรสัมพันธ์กับอะไร และเป็นผลของการสังเกตของผู้เรียนรู้
2. วิธีเรียนรู้ เกิดจากประสบการณ์ตรง (Direct Experience) ของตนเอง แต่มีข้อจำกัดคือ สิ่งที่เราเรียนรู้มีมากกว่าที่เวลาและโอกาสของผู้เรียนแต่ละคนจะอ่านพบ มนุษย์จึงอาจสังเกตวิธีประกอบพฤติกรรมของผู้อื่นและผลกรรมที่เกิดขึ้น เรียกว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกต (Observational Learning) ผู้ที่ช่างสังเกตและช่างคิดจะมีโอกาสเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ใ้มากกว่าลึกซึ้งกว่า และการประสบกับแบบที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้แตกต่างกันได้ และมนุษย์ยังสามารถสื่อสารด้วยสัญลักษณ์ จากบุคคล, คำพูดเล่า, บันทึกของผู้อื่น วิทยุ โทรทัศน์ เรียนรู้ได้กว้างขวาง และอย่างรวดเร็ว
3. ความเชื่อ เป็นผลของการเรียนรู้ว่าอะไรสัมพันธ์กับอะไร ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง เพราะได้แก่ความสามารถ สังเกตและความสามารถในการคิดของมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและผลกรรมที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อน และบางครั้งความเชื่อก็เกิดจากคำพูดเล่าของผู้อื่นที่ทดสอบกับสภาพความจริงไม่ได้ เช่น ความเชื่อในศาสนา ความเชื่อมีอำนาจทางพฤติกรรมของมนุษย์ใ้ใจมากเช่นกัน
4. การควบคุมพฤติกรรมช่วยการศึกษา (Cognitive Control) กับการคิดในเชิงประเมินถึงผลกรรม ทำให้เกิดการตัดสินใจที่จะทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง และนำไปสู่การบังคับตนเองใ้ประพฤติปฏิบัติตามที่ตนตั้งใจไว้
5. จริยธรรม กฎสำหรับการประเมินพฤติกรรม กฎเหล่านี้เกิดจากการเรียนรู้ เป็นกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ และเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ อันเป็นผลจากประสบการณ์ตรงและทางอ้อม จึงใ้ได้แก่สิ่งที่แตกต่างกันและนำหนักแตกต่างกัน และเกณฑ์ในการตัดสินใจทางจริยธรรมในวัยเด็กและเมื่อโตขึ้นจะแตกต่างกันไปตามความสามารถในการเรียนรู้ กฎเกณฑ์ที่มากขึ้น
6. การบังคับตนเอง (Self Regulation) เกิดจากการเรียนรู้กฎเกณฑ์ในการประเมินพฤติกรรมทำให้มนุษย์เกิดการบังคับตนเองตามมาตรฐานที่ตนตั้งใจ ซึ่งการบังคับตนเองนี้เกิดจาก 3 ประการ คือ 1) เรียนรู้โดยตรง 2) สังเกตตัวอย่าง และ 3) ความพึงพอใจเมื่อคุณสามารถทำตามมาตรฐานที่ตั้งใจไว้

จากแนวคิดที่สามารถนำไปพัฒนาจริยธรรม ซึ่งการเรียนรู้ทางสังคมที่ควรแก่การพัฒนา
ในการปลูกฝังจริยธรรม มี 3 ประการ คือ

1. ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการตัดสินความถูกต้องของการกระทำ
2. ความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับผลกรรม
3. การบังคับตนเอง

วิธีการปลูกฝัง คือ จัดประสบการณ์ตรงให้ การแสดงตัวอย่าง ซึ่งอาจกระทำโดยใช้
สื่อต่าง ๆ และการอธิบายชี้แนะด้วยคำพูด

ชัยพร วิชชาวุฒ ได้สรุปว่า วิธีที่สมบูรณ์ที่สุดในปัจจุบันน่าจะเป็นวิธีตามทฤษฎีการเรียนรู้
ทางสังคม ถึงแม้ว่าวิธีปลูกฝังจริยธรรมอาจแบ่งเป็น 4 วิธีคือ การกระจ่างค่านิยม เหตุผลเชิง
คุณธรรม การปรับพฤติกรรม และการเรียนรู้ทางสังคม แต่ 2 วิธีแรกยังขาดความสมบูรณ์เนื่องจาก
ได้เป็นความรู้ความเข้าใจของบุคคลเพียงคนเดียว และวิธีปรับพฤติกรรมก็เน้นที่เงื่อนไขภายนอก
ของบุคคล ในการปรับพฤติกรรมซึ่งขาดความสมบูรณ์ ทั้งนี้วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวทฤษฎี
การเรียนรู้ทางสังคมน่าจะมีความสมบูรณ์มากที่สุด เนื่องจากเน้นที่ความรู้ความเข้าใจและเงื่อนไข
ภายนอกของบุคคล โภชนิกทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้ให้ความคิดเห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของทฤษฎี
ทั้ง 3 ไว้ดังนี้คือ

หรรษณะทฤษฎีการกระจ่างค่านิยม ทฤษฎีนี้ใช้วิธีการตั้งคำถามหรือกิจกรรมเพื่อชี้แนะ
ให้นักเรียนเกิดการนึกคิดขึ้นมาว่า ความเชื่อ ทัศนคติ พฤติกรรม และความรู้สึกของตนที่มีต่อสิ่งหนึ่ง ๆ
นั้นได้ผ่านการพิจารณาตรวจสอบมาอย่างถี่ถ้วนหรือยัง เพื่อให้ผู้เรียนมีความกระจ่างในค่านิยมของตน
ซึ่งค่านิยมที่ได้รับการกระจ่างแล้วอาจไม่ใช่ค่านิยมที่พึงปรารถนาของสังคม และอาจไม่ใช่ค่านิยมที่
ก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้อื่นก็ต่อในระยะยาวเสียก็ได้ เพราะยังขาดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม
เพื่อเห็นยวนาความคิดความเข้าใจของผู้เรียนไม่ในทิศทางที่พึงปรารถนา แต่อย่างไรก็ตาม
กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ที่เสนอ โภชนิกทฤษฎีการกระจ่างค่านิยมก็มีประโยชน์แง่ของการอธิบายแลกเปลี่ยน
เปลี่ยนความคิด ชี้แนะเห็นยวนาซึ่งกันและกัน ประสบการณ์ตนเองนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ
ในกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกต้องของการกระทำได้ก็ขึ้น และถือว่าเป็นการเรียนรู้ทางสังคมอย่างหนึ่ง

ทรรศนะต่อทฤษฎีของโคลเบิร์ต ทฤษฎีของโคลเบิร์ตอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรม และคุณธรรมว่าจะเป็นไปตามลำดับขั้นที่แน่นอนตายตัว ซึ่งนักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมไม่เห็นด้วย ในความคิดดังกล่าว เพราะการเรียนรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไปสู่กฎเกณฑ์ที่ยากขึ้น และเริ่มกัน จากการใช้กฎเกณฑ์เดียวไปสู่การใช้หลายกฎเกณฑ์พร้อมกัน การเรียนรู้และการตัดสินใจกระทำ ก็ไม่จำเป็นต้องมีลักษณะแตกต่างกันทางคุณภาพ เมื่อมนุษย์พัฒนาจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่ง ไม่จำเป็นต้องเรียงตามลำดับขั้นที่แน่นอนตายตัว

พัฒนาการทางการตัดสินใจทางจริยธรรมสะท้อนให้เห็นพัฒนาการของความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ของเด็ก สะท้อนให้เห็นพัฒนาการของวิธียอมรับสิ่งสอน และความคุมพฤติกรรม ที่พ่อแม่และบุคคลอื่น ๆ ในสังคมใช้กับเด็ก วิธีการยอมรับสิ่งสอนและความคุมพฤติกรรมนี้เปลี่ยนแปลงไปตามอายุของเด็ก สัมพันธ์กับพัฒนาการทางปัญญา ผู้ที่ฉลาดกว่าและมีประสบการณ์มากกว่าจะสามารถหาเหตุผลอธิบายการกระทำของตนและผู้อื่น และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นได้มากกว่า

การเรียนรู้กฎเกณฑ์การตัดสินใจทางจริยธรรม นอกจากอายุภายใต้อิทธิพลของสมาชิกในครอบครัวแล้ว อิทธิพลของสมาชิกอื่น ๆ ภายนอก เช่น เพื่อน บุคคลอื่น ๆ ตัวอย่างจริงที่ประสบในสังคม คำบอกเล่า ตัวอย่างที่ปรากฏในสื่อต่าง ๆ ก็มีมากเช่นกัน การเรียนรู้กฎเกณฑ์การตัดสินใจทางจริยธรรมมีหลายหลาก แม้ในเด็กคนเดียวกัน กฎเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจก็เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ต่าง ๆ ทำให้ยากที่จะจัดให้อยู่ในชั้นใดชั้นหนึ่งเพียงชั้นเดียวได้

ทรรศนะต่อทฤษฎีการปรับพฤติกรรม ซึ่งนักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมไม่เห็นด้วย พอสรุปเป็นประเด็นคือ

1. บทบาทของการเสริมแรงภายนอก ซึ่งนักทฤษฎีปรับพฤติกรรมเชื่อว่า บทบาทของการเสริมแรงทางบวกจะมีผลในการปฏิบัติพฤติกรรมที่พึงปรารถนา นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไปว่า การที่บุคคลรู้ว่าการกระทำหนึ่งทำแล้วได้รับผลกรรมนั้น ๆ ท้องนำไปสู่การปฏิบัติเสมอไป หากยังไม่ต้องการผลกรรมใด คนเราก็จะยังไม่ทำพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ผลกรรมนั้น

2. บทบาทของประสบการณ์ตรง ซึ่งนักทฤษฎีปรับพฤติกรรมจะต้องเป็นผู้จัดการกระตุ้นให้บุคคลปรับแสดงพฤติกรรมหรือเลียนแบบพฤติกรรม ซึ่งเป็นการจัดโดยจัดประสบการณ์ตรงเท่านั้น จึงจะได้ผล ซึ่งนักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไปต่อประสบการณ์ตรง บางครั้ง

เราอาจเรียนรู้จากการสังเกต การฟัง การอ่าน การคิด และสามารถนำมาปฏิบัติได้ในคราว
จำเป็น บางครั้งพฤติกรรมเกิดขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องได้รับแรง เสริมหรือประสบการณ์ตรง
มากนัก

3. บทบาทของความรู้ความเข้าใจ ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม ถือว่า พฤติกรรมอยู่
ภายใต้การควบคุมของเงื่อนไขพฤติกรรม หากเงื่อนไขพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงก็จะเป็นไปตาม
ด้วย ซึ่งนักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเห็นว่า ความรู้ความเข้าใจในเงื่อนไขพฤติกรรมเป็น
ตัวกำหนดพฤติกรรม บุคคลที่ตกอยู่ในเงื่อนไขพฤติกรรมเดียวกัน อาจมีความรู้และความเข้าใจใน
เงื่อนไขที่ต่างกัน เงื่อนไขพฤติกรรมทางสังคมที่มีความซับซ้อนเกินกว่าจะกำหนดพฤติกรรมออกเป็น
เป็นรูปแบบหนึ่งรูปแบบใดก็ได้

พนัส หันนาคินทร (2520 : 103 - 173) อธิบายถึงวิธีสอนค่านิยมที่จำเป็นจะต้อง
รับปลูกฝัง อันเป็นที่ยอมรับโดยปราศจากข้อสงสัยในสังคม หรือที่เรียกว่า ค่านิยมที่คงตัว ซึ่งอาจ
จะกระทำเป็น 3 ชั้น คือ

1. การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมนั้น
  2. ให้ความรู้ถึงองค์ประกอบและวิธีการปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามค่านิยมนั้น
  3. ให้มีการปฏิบัติตามค่านิยมนั้น และหากเป็นไปได้พยายามปลูกฝังให้เกิดเป็นนิสัย
- ทั้ง 3 ประการนี้ พอจะอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ชั้นที่ 1 การสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ค่านิยมที่จะปลูกฝัง มีองค์ประกอบอยู่หลายประการ
ที่สำคัญที่สุดคือ ทัศนคติของผู้ทำหน้าที่ เพราะนักเรียนย่อมจะมองเห็นและยึดถือเป็นแบบอย่างในความ
ประพฤติ หากครูไม่ได้ทำในสิ่งที่สอนแล้ว ความศรัทธาและความเชื่อถือในสิ่งที่ครูสอนก็เป็นอัน
สิ้นสุกลงไป เพราะความไม่แน่ใจหรือความไม่เชื่อถือในตัวบุคคลที่นักเรียนคิดว่าจะเป็นแบบอย่างและ
เป็นผู้ที่เขาเห็นว่าพอจะเป็นผู้ทรงคุณธรรมอันควรไต่พร่ำสอน ในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก
นักเรียนมีองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

1.1 คุณสมบัติประจำตัวครู ควรจะเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี การแต่งกายที่เหมาะสมเป็นครู
ลักษณะนิสัยใจคอที่แสดงออกต่อหน้านักเรียน การควบคุมอารมณ์ และการทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี
โดยมีแนวความคิดและความประพฤติในแนวที่ถูกต้องด้วย นอกจากนี้ยังจะต้องมีความสามารถใน
การใช้หลักจิตวิทยาเพื่อสร้างแนวความคิดและค่านิยมให้แก่เด็กนักเรียน โดยวิธีการพูดเกลี้ยกล่อมหรือชักจูงใจ

1.2 การยกย่องบุคคลผู้มีคุณงามความดี คือการให้แรงจูงใจภายนอก เช่น การให้รางวัลและการลงโทษ แต่ในการปลูกฝังค่านิยม การให้รางวัลจะมีผลดีกว่า และรางวัลที่ให้ไม่ควรมีค่าเป็นเงิน ควรเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ ความภูมิใจมากกว่า ควรอาจแสดงการยอมรับในการกระทำของนักเรียนตามที่ควรให้ส่วนไป โดยการกล่าวชมเชย การยกย่อง แสดงอาการชื่นชมต่อการกระทำของนักเรียน การกระทำนี้ควรให้พอเหมาะสม

1.3 วัฒนธรรมอันดีงามของไทย ควรสร้างสมวัฒนธรรมยกย่องความสำคัญในค่านิยมอันดีงาม มีอยู่เป็นจำนวนมากจึงควรควรนำมาเป็นอุทาหรณ์ในการสร้างค่านิยมและค่านิยม ความรู้สึกภาคภูมิใจอันดีจากตัวอย่างในประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยนี้ควรจะเป็นเรื่องกระตุ้นให้นักเรียนแต่ละคนและรับเอาสิ่งที่ดีงามหลายอย่างไว้เพื่อปฏิบัติทั่วไปให้เป็นแนวทาง เช่น การรู้สึกนิยมไทย อันเป็นความรู้สึกในเรื่องชาตินิยม เช่น การจัดนิทรรศการที่แสดงถึงความสูงส่งของศิลปะและวัฒนธรรม อันก่อให้เกิดความศรัทธาในค่านิยมที่ควรปรารถนาจะปลูกฝังให้แก่เด็กเรียนต่อไป

ขั้นที่ 2 การให้ความรู้หรือความคิดรวบยอดในค่านิยม

จุดมุ่งหมายของการสอนค่านิยมก็คือ ต้องการให้เกิดการปฏิบัติตามค่านิยมนั้น ๆ ให้บังเกิดเป็นผลแก่ตนเองและส่วนรวม แบ่งเป็นลำดับขั้นดังนี้

2.1 ลำดับขั้นตอนของการสอน ควรใช้หลักจิตวิทยาจากเรื่องง่ายไปยาก เรื่องใกล้ตัวออกไปไกลตัว และต้องลำดับขั้นตอนให้ดี โดยเฉพาะการสอนสิ่งที่เป็นนามธรรม วิธีการต่าง ๆ ได้แก่

2.1.1 ให้คำจำกัดความเรื่องที่ของการสอน เพื่อให้เด็กเรียนเข้าใจความหมายของเรื่องที่ของการสอนนั้นถูกต้องตรงกัน และให้ทราบขอบข่ายของเรื่องนั้น

2.1.2 ใช้วิธีวิเคราะห์และจัดเข้าพวก วิเคราะห์คือการแยกเรื่องออกเป็นส่วน ๆ ตามองค์ประกอบ เพื่อให้เห็นชัดและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ความแตกต่างหรือคล้ายคลึง ถือเป็นขบวนการขั้นหนึ่งของการสร้างความคิดรวบยอด

2.1.3 ใช้วิธีการให้ตัวอย่าง เปรียบเทียบ หรือแสดงด้วยสื่อทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ภาพ หรือแผนผัง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กเรียนเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น

2.1.4 ให้เพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล

2.1.5 การใช้เครื่องโสตทัศนอุปกรณ์ เป็นเครื่องช่วยสอนจะเป็นการสร้างภาพความเป็นจริงให้ประจักษ์แก่เด็กเรียน ทำให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาและเกิดความสนใจและมีความทรงจำในความจำได้เป็นอย่างดี

2.2 การใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวัน อันเสนอข่าวเกี่ยวกับการกระทำของคน ทั้งในทันทีและไม่ทันที ตลอดจนผลที่จะได้จากคามปฏิบัติตามค่านิยมนั้น ๆ ครูอาจให้ข่าวเหล่านั้นเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ครูจะปลูกฝัง ตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ ที่ตามมา เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์โดยใช้วิจารณญาณ เช่น ความบกพร่องในการเสนอข่าว

2.3 กิจกรรมอื่น ๆ อีกหลายอย่างที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ขึ้นได้ เช่น

2.3.1 การปฏิบัติให้ถูกเป็นตัวอย่าง วิธีการรักษาความสะอาดอาจจะของปฏิบัติให้นักเรียนเป็นตัวอย่าง

2.3.2 การเลียนแบบ เราจะได้นั้นแบบมาจากบุคคลที่มีประวัติดีเด่นในประวัติศาสตร์ บุคคลที่มีชื่อเสียงดังามในสังคม ตัวครูเอง และเพื่อนนักเรียนเอง

2.3.2 การแสดงบทบาท (Role playing) ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ผลดีกว่าวิธีอื่น ๆ

2.4 ตัวอย่างจากวีรชนและขี้อายสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ โดยครูชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ของการกระทำที่เกิดขึ้นแก่ประเทศชาติและสังคมส่วนรวม รวมทั้งจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อมุ่งปลูกฝังศรัทธา หรือยกตัวอย่างจากเหตุการณ์ในปัจจุบัน

ขั้นที่ 3 การส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามค่านิยม มีวิธีการดังนี้

3.1 ทาวิซึ่งใจช่วยประการต่าง ๆ เช่น การให้รางวัลสิ่งใดเป็นแรงจูงใจในทางบวก โดยส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติตามที่ช่วยความสม่ำเสมอและมีโอกาสเท่าเทียมกัน

3.2 การใช้ระเบียบข้อบังคับหรือวินัยเข้าช่วย เรื่องของวินัยยังแบ่งเป็น วินัยทางกาย เช่น ระเบียบความประพฤตินั้นโดยตรง และวินัยทางจิตคือ ความสำนึกในจิตใจที่จะควบคุมความประพฤติทางกายให้เป็นไปตามความต้องการ ส่วนใหญ่เราจะสร้างวินัยทางจิตได้จะต้องผ่านการสร้างวินัยทางกายเสียก่อน

3.3 การสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้าน การปลูกฝังค่านิยมจะ
 โดยผลดีถ้าร่วมมือกับทางบ้านด้วย เช่น โรงเรียนแจ้งเรื่องราวการปลูกฝังค่านิยมต่าง ๆ ใ้กับ
 ทางบ้านได้ทราบทราวมโยกาสักเท่าไร อาจจะเป็นการส่งจดหมายทางไปรษณีย์ดีกว่าที่จะฝากไว้กับ
 นักเรียน ทั้งนี้เพื่อขอความร่วมมือและจัดสรรภาพเพื่อการปลูกฝังของทางบ้านและทางโรงเรียนให้สอดคล้อง
 กัน ขณะเดียวกันอาจจะปลูกฝังค่านิยมได้โดยส่วนกันทำสมาธิด้วยกัน

3.4 หากโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามค่านิยมอย่างสม่ำเสมอ ลักษณะสำคัญในการ
 สร้างลักษณะนิสัย ครูควรพยายามหาทางไปปฏิบัติตามค่านิยมนั้น ๆ ใ้มาก และปฏิบัติตามค่านิยม
 นั้น ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การประหยัดและอดออม นอกจากด้านการเงินอาจแสดงออก
 ด้านการประหยัดของจากของเหลือใช้ ประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ

3.5 การปฏิบัติตัวของครู ครูจะต้องเป็นตัวอย่างเพราะครูมีความสำคัญในการ
 สร้างศิษย์ การสอน และส่งเสริมการปฏิบัติ ดังนั้นครูจะปฏิเสธความรับผิดชอบในการที่จะ
 ปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับค่านิยมที่สั่งสอนนักเรียนไม่ได้เป็นอันขาด

สรุปได้ว่า การสอนและการปลูกฝังค่านิยมที่คงตัวนั้น เป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติกันอย่าง
 ต่อเนื่องทั้งแก่เด็กนักเรียนยังอยู่ในชั้นเท่า ก็ทำตามเรื่อยมาจนถึงชั้นสูง เพื่อรักษาลักษณะของความมั่นคง
 ในชีวิต ความเจริญรุ่งเรือง ตลอดจนความเป็นไทยของคนไทยให้มั่นคง เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง
 ประเทศชาติและส่วนรวม

การปลูกฝังหรือการสอนค่านิยมใ้แก่นักเรียนนั้นเป็นความจำเป็นที่ครูจะปฏิเสธไม่ได้
 เพราะค่านิยมย่อมเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการประพฤติและปฏิบัติตัวของนักเรียนทั้งในปัจจุบัน
 และอนาคต ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของเราหลายปัญหาเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขาดค่านิยมหรือ
 มีค่านิยมในทางที่ไม่ถูกต้องสมควร ดังนั้น โรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางปลูกฝังค่านิยมใ้
 แก่นักเรียนในโอกาสแรกเท่าที่จะทำได้

ค่านิยมนั้นไม่ได้เป็นเนื้อหาวิชาโดยเฉพาะ เช่นวิชาคณิตศาสตร์หรือภาษาไทย แต่สอด
 แทรกอยู่ในเรื่องต่าง ๆ ที่ครูสอน โดยเห็นี่จึงต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของครูทุกคนที่จะต้องเข้าใจ
 หลักการและวิธีการที่จะปลูกฝังค่านิยมใ้แก่นักเรียนที่ตนสอนและเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพใน

2. งานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม

มุกดา ทองงาม (2516: 70-72) ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมทางสังคมของนักเรียนชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงราย น่าน และตาก" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นพลเมืองดี ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับผู้อื่น และความสัมพันธ์ของผู้อื่นต่อผู้อื่น รวมทั้งระยะทางทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ 9 คน ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชาวเขาที่กำลังศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย เป็นชาวเขาเผ่าแม้ว เย้า ลีซอ กะเหรี่ยง และเผ่าอื่น ๆ รวม 178 คน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 2 แบบ คือ แบบสอบถามค่านิยมทางสังคม แบบประเมินค่า และ แบบสอบถามระยะทางทางสังคมของนักเรียนที่มีต่อบุคคลต่าง ๆ 9 คน ได้แก่ ผู้ที่เป็นพลเมืองดี นักเรียนที่ดี ลูกที่ดี ผู้ที่มีความประพฤติไม่ดี เพื่อนบ้าน ปีกา ครู พ่อค้า และตำรวจตระเวนชายแดน ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนชาวเขาทุกเผ่ามีค่านิยมสอดคล้องกับการเป็นพลเมืองดีตามหนังสือสังคมศึกษา คือ วิชาหน้าที่พลเมือง ศีลธรรม ระดับประถมศึกษาตอนปลาย และต่างมีค่านิยมคำนวณจากแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น

วิระวรรณ อามระพิษ (2522 : 62-64) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" เพื่อศึกษาความคิดเห็นค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร 10 ด้าน คือ ก้นความรับผิดชอบ, ความซื่อสัตย์สุจริต, ความกตัญญูกตเวที, ความมีระเบียบวินัย, ความเสียสละ, ความอดทน, ความยุติธรรม, ความอุทิศตน, การประหยัดและออมทรัพย์ และการเคารพอาวุโส โดยสุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 445 คน ชาย 206 คน หญิง 239 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนเอกชน และโรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรม 10 ด้าน เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า มีค่าขอบ 5 ระดับ จำนวน 100 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่ามัธยเทศคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) และทดสอบไคสแควร์ (χ^2)

ผลการวิจัย นักเรียนชายและหญิงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมทั้ง 10 ด้าน ในเกณฑ์ที่น่าพอใจคือ มีความเห็น ค่อนข้างมากที่สุด ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมระหว่างนักเรียน ชายและหญิง พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน และนักเรียนที่บิดามารคามีฐานะทางเศรษฐกิจ การ ศึกษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย และลักษณะการอบรมเลี้ยงดูบุตรต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยม ทางจริยธรรมต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

สุนทรีย์ โคมิน และ สนิท สมัครการ (2522: 57 - 58) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย" โดยให้เหตุผลของโรดีย์ เป็นแนวทางในหลักการเพื่อศึกษาค่านิยม และระบบค่านิยมของไทย สุ่มตัวอย่างประชากรมีจำนวน 2,469 คน อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไปถึง 80 ปี และมีอาชีพต่าง ๆ กัน เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ เครื่องมือวัดค่านิยม ซึ่งมี ค่านิยมวิถีปฏิบัติ 23 ประการ และค่านิยมจุดหมายปลายทาง 20 ประการ โดยให้จัดเรียงลำดับ ค่านิยมทั้งของท่าน โดยเรียงลำดับตามความคิดเห็นของประชากรผู้ตอบ โดยเลือกค่าตอบไปติด ในกระดาษที่เตรียมไว้ให้ ขณะเดียวกันก็สอบถามแบบสอบถามอีกด้วย สรุปผลการวิจัยเป็น 2 ประเด็นที่สำคัญ คือ

1. ศึกษาความสัมพันธ์ของค่านิยมกับปัจจัยต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1.1 ค่านิยมกับถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ชาวเมืองและชาวชนบทในเรื่องค่านิยม

จุดหมายปลายทาง (Terminal Values) 20 ด้าน ปรากฏว่า ชาวเมืองและชาวชนบทเลือก ค่านิยมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ค่านิยมที่แตกต่างกันมากที่สุดคือ "ค่านิยมการมีหลักธรรมศาสนา เป็นที่พึ่ง" ซึ่งชาวชนบทให้ความสำคัญเป็นอันดับ 2 ในขณะที่ชาวกรุงให้ความสำคัญเป็นอันดับ 3 ส่วนค่านิยมวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกันมากที่สุดคือ "การมีความสามารถสูง" ซึ่งชาวกรุงให้ความสำคัญ เป็นอันดับ 7 และชาวชนบทให้ความสำคัญเป็นอันดับ 17 และกลุ่มตัวอย่างในชนบทให้ความสำคัญ ก้นความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ความรักความเห็นใจเพื่อนบ้าน การช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนกลุ่ม ตัวอย่างในเมืองให้ความสำคัญก้นความมั่นคงในครอบครัว ความสุขความสำเร็จส่วนบุคคล และ ความภูมิใจในตนเอง ความแตกต่างก้นค่านิยมทางสังคมที่เห็นชัดคือ กลุ่มตัวอย่างในเมืองเน้น ค่านิยมต้องการ เป็นฝ่ายรับจากสังคมหรือค่านิยมส่วนตนมากกว่าค่านิยมส่วนสังคมหรือจริยธรรม

1.2 ค่านิยมกับระดับการศึกษา ในค่านิยมวิธีปฏิบัติพบว่า ผู้มีการศึกษาระดับ
 ต่าง ๆ ก็มีความแตกต่างกันทางค่านิยมวิธีปฏิบัติในสังคมคือมีค่านิยมแตกต่างกัน 20 ด้าน จาก
 ค่านิยมทั้งหมด 23 ด้าน ค่านิยมที่ผู้มีการศึกษาทำให้ความสำคัญไว้ในอันดับสูงกว่าผู้มีการศึกษาสูงคือ
 ความกตัญญู การรักษาน้ำใจกัน การให้อภัย การพึ่งพาอาศัยกัน และความอ่อนน้อมเชื่อฟัง ส่วน
 ค่านิยมที่ผู้มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญสูงกว่าผู้มีการศึกษาต่ำก็คือ การเป็นตัวของตัวเอง ความ
 รับผิดชอบ การมีความสามารถสูง การศึกษาสูง ความคิดสร้างสรรค์ และการมีแนวคิดกว้าง

1.3 ค่านิยมกับอาชีพ มีความแตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มอาชีพต่างกันเกือบ
 ทุกค่านิยม ค่านิยมจุดหมายปลายทางที่ไม่แตกต่างกันคือ ความกว้างขวางในสังคมและความมั่งมี
 เงินทอง วัตถุ ส่วนค่านิยมวิธีปฏิบัติที่ไม่แตกต่างกันตามอาชีพคือ ค่านิยมในการปรับตัวเข้ากับ
 โอกาส จังหวะ และสิ่งแวดล้อม ความกล้าและความสะอาด

1.4 ค่านิยมกับเพศ ผลการวิจัยพบว่า เพศชายและเพศหญิงมีค่านิยมจุดหมาย
 ปลายทาง 12 ด้าน ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ค่านิยมจุดหมายปลายทางที่แตกต่างกันมากคือ
 ความเสมอภาค ซึ่งเพศชายให้เป็นอันดับที่ 2 ส่วนเพศหญิงให้เป็นอันดับ 9 ด้านค่านิยมวิธีปฏิบัติ
 ซึ่งแตกต่างกันมากที่สุดคือ ความสนุกสนานร่าเริง เพศหญิงให้เป็นอันดับ 15 เพศชายให้เป็น
 อันดับ 22

2. ศึกษาค่านิยมและระบบค่านิยมของคนไทย สรุปได้ดังนี้

2.1 ค่านิยมถือเป็นจุดหมายของชีวิตระดับสูงสุด ส่วนใหญ่เป็นค่านิยมส่วนตัว
 มากกว่าค่านิยมส่วนสังคม ยกเว้นความมั่นคงของชาติ ซึ่งเป็นค่านิยมสูงสุดทางสังคมที่คนไทยเลือก
 เป็นอันดับแรก

2.2 ค่านิยมส่วนตัวที่คนไทยให้ความสำคัญคือ ความสุขในชีวิตครอบครัว ความ
 ภาคภูมิใจในตนเอง ความสำเร็จในชีวิต การมีชีวิตที่สบายพอสมควร ค่านิยมที่อยู่อันดับท้าย ได้แก่
 ความมั่งมีเงินทอง วัตถุ ความสุขสำราญ การมีชีวิตที่กินเงิน ตะแคนที่ไถ่กลาง ๆ คือ ความ
 เสมอภาค การมีมิตรที่ดี และความรักอิสระเสรี

2.3 ค่านิยมวิธีปฏิบัติที่สำคัญที่สุดสำหรับคนไทยทั้งชายและหญิงคือ ความเป็นตัว
 ของตัวเอง ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความกตัญญูคุณ ค่านิยมที่ต่ำสุดคือ ความทะเลาะเถียงาน
 ความคิดสร้างสรรค์

สภาสตรีแห่งชาติในพระบรมราชินูปถัมภ์ (2523 : 3-5) ได้วิจัยเรื่อง "ค่านิยมของสตรีไทยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ" ซึ่งได้ศึกษาค่านิยมของสตรีไทยที่อาจมีผลกระทบต่อพัฒนาประเทศ โดยใช้แบบสำรวจศึกษาค่านิยมของสตรีไทยในถิ่นต่าง ๆ ได้แก่ ค่านิยมด้านครอบครัว สังคม การศึกษา จริยธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ ทั้งอย่างประชากรเป็นสตรีในภาคต่าง ๆ ซึ่งมีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. เกี่ยวกับค่านิยมในด้านการศึกษา สตรีส่วนมากเห็นว่าสตรีควรจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือปริญญาตรี

2. เกี่ยวกับค่านิยมด้านจริยธรรม ปรากฏว่าสตรีไทยที่เกษียณอายุโดยการปฏิบัติธรรมสม่ำเสมอ พังพระแสงธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ ไปวัดในวันพระ ปีกทำสมาธิ เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาจะไปทำบุญที่วัด ส่วนเรื่องการอบรมคุณธรรมให้แก่บุตร สตรีส่วนมากมีความเห็นว่าแม่ควรมีส่วนอบรมคุณธรรมให้แก่บุตรอย่างสม่ำเสมอ

3. เกี่ยวกับค่านิยมในด้านการเศรษฐกิจ ปรากฏว่าสตรีส่วนใหญ่นิยมใช้สินค้าที่ผลิตในประเทศ และเห็นว่า การแต่งกายด้วยเสื้อผ้าราคาแพง เป็นสิ่งฟุ่มเฟือย สตรีส่วนมากมีเงินเหลือเก็บบ้าง แต่มีจำนวนน้อยที่เป็นหนี้สิน

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 3-4) ทำการวิจัยเรื่อง "ค่านิยมและความคาดหวังของเยาวชนไทย" ที่แสดงออกในเรื่องของการศึกษา อาชีพ ครอบครัว ศาสนา สังคม และชีวิต โดยเปรียบเทียบความแตกต่างตามตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปรคือ เพศ ระดับการศึกษา ภูมิภาค การศึกษา และอาชีพของบิดาและมารดา ใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรจำนวน 3,000 คน เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 5 และนิสิตนักศึกษาทุกภาคของประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบประเมินค่าตนเองและแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีวิเคราะห์ตัวประกอบ การวิเคราะห์ความแปรปรวน การทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ปรับค่าแล้ว ค่าร้อยละและไค-สแควร์ ผลการวิจัยปรากฏว่า

ค่านิยมของเยาวชนไทยที่ได้รับความสำคัญสูงสุดคือ ความมั่นคงปลอดภัย เป็นระเบียบ และอนุรักษ์นิยม ค่านิยมที่ได้รับความสำคัญสูงมาก รองลงไปคือ การช่วยเหลือผู้อื่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ความสามารถและความเป็นอิสระแก่ตัว ความสัมพันธ์ทางจิตใจและครอบครัว

ส่วนค่านิยมที่ได้รับความสำคัญในระดับค่อนข้างสูง คือคุณธรรมและศาสนา รางวัลและสิ่งตอบแทน
เชิงวัตถุ ความใจกว้าง ก้าวหน้าและทันสมัย ค่านิยมกานการยอมรับ การยกย่องอำนาจในสังคม
ได้รับความสำคัญปานกลางและ ค่านิยมเกี่ยวกับความสันโดษ มัชยัสถ์ ได้รับความสำคัญน้อยที่สุด

โดยทั่วไป เยาวชนมีความพอใจในระดับปานกลางค่อนข้างสูงต่อสภาพการศึกษา
สภาพครอบครัว และชีวิตตนเองในปัจจุบัน แต่มีความพอใจน้อยในสภาพสังคมไทยและศาสนา ซึ่ง
เห็นว่าปัญหาอยู่หลายประการ อย่างไรก็ตามเยาวชนส่วนใหญ่มีความนิยมยี่สิบมันและคาดหวังสูง
ต่อคุณค่าและความสำคัญของศาสนาในอนาคต มีความคาดหวังทางด้านการปรับปรุงแก้ไขปัญหา
และสภาพการต่าง ๆ ในปัจจุบัน พร้อมทั้งคาดหวังสูงที่จะประสบความสำเร็จและได้มีบทบาทใน
กิจการทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ การศึกษา สวัสดิการประชาชน และการ
ป้องกันรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ นอกจากนี้ 7 ตัวแปร มีผลต่อค่านิยม
และความคาดหวังของเยาวชนในระดับมีัยสำคัญทางสถิติ ($P < 0.05$)

ชฎาพร พัทธวัชเรียม (2524 : 73-74) ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับ
ค่านิยมทางสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร" เพื่อศึกษาความคิดเห็น
เกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมของนักเรียน 10 ประการ คือ การรักความอิสระ, ความรับผิดชอบ,
ระเบียบวินัย, การเคารพผู้อื่น, การถือพรกถือพวก, การตรงต่อเวลา, การประหยัด
มัชยัสถ์, การนิยมไทย, การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ และ การพึ่งตนเอง ตัวอย่างประชากร
ที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนโรงเรียนราษฎร์ 4 โรงเรียน และ โรงเรียนรัฐบาล 4
โรงเรียน จำนวน 800 คน โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม แบบมาตราส่วน
ประเมินค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ หาค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$)
หาส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) และ ทดสอบค่า
ไคสแควร์ (χ^2)

ผลการวิจัย พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคม 10 ประการ อยู่ในเกณฑ์เห็นด้วย และในการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมระหว่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พบว่ามีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ในเรื่อง ความเคารพอาวุโส, การถือพรตถือพวก, การทรงพอเวลา, การประหยัชมัธยัสถ์และการนิยมไทย นักเรียนทั้งสองระดับมีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 ในเรื่อง ความรักอิสระ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ และการพึ่งตนเอง และนักเรียนที่บิดามารคามีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 แต่ปรากฏว่าเด็กเรียนที่บิดามารคามีระดับการศึกษา อาชีพ การให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรต่างกัน และนักเรียนที่มีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมของโรงเรียน รวมทั้งช่วงเวลาเฉพาะที่มีการสอนค่านิยมทางสังคมในโรงเรียนที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางสังคมไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

รักษา รักษาสิน (2525: 192) ได้ทำวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนเกี่ยวกับค่านิยมที่มีอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทย วิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยวิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นความหลักสูตรพุทธศักราช 2521 เกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนค่านิยมและศึกษาสภาพปัญหา

โดยผู้วิจัยศึกษาและวิเคราะห์หาค่านิยมที่มีสอดแทรกอยู่ในหนังสือเรียนภาษาไทยวิชาบังคับ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 3 เล่ม และหนังสืออ่านนอกเวลา จำนวน 2 เล่ม จากนั้นได้คัดเลือกค่านิยมในทางดีไว้ 35 ประการ นำมาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามขึ้น 2 ชุด ใช้ศึกษาความคิดเห็นของครูที่สอนภาษาไทย จำนวน 90 คน และนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 442 คน

ผลการวิจัย ปราบกัญนี้

1. หนังสือทั้ง 5 เล่ม ที่ศึกษาวิเคราะห์ มีค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในระดั้มาก ค่านิยมที่มีสอดคล้องอยู่ในบทอ่านเกือบทุกบท โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย ตามความเห็นของครู และนักเรียน ได้แก่ ค่านิยมในเรื่อง ความรู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบ, ความสัตย์สุจริต, ความกตัญญูรู้คุณ, ความอดทน, อคติอื่น, ความออกส่าหะ, ชยัน พั้นเฬียร, ความรักเกียรติ, ความรักชาติ, ความกล้าหาญ, ความเสียสละ และความมีสติปัญญา รู้จักใคร่ครองหาเหตุผล
2. สภาพการเรียนการสอนค่านิยม ครูส่วนใหญ่ได้สอนเน้นค่านิยมและเน้นโดยการ บรรยายสอดคล้องตามโอกาส ส่วนปัญหาในการเรียนการสอนค่านิยมคือ หนึ่งส่วนใหญ่ยังไม่ค่อย เห็นความสำคัญของค่านิยมพอที่จะนำไปปฏิบัติ
3. ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามค่านิยมเรื่อง ความนิยมไทย, ความอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความออกส่าหะ ชยัน พั้นเฬียร ความสามัคคี และ ปฏิบัติตามค่านิยมอื่น ๆ ในระดับปานกลาง แต่มีการปฏิบัติตามค่านิยมเรื่องการรักษาทรัพย์สินสมบัติ ของส่วนร่วมและความสัตย์สุจริตในระดั้น้อย
4. ครูและนักเรียนเสนอแนะว่า ในการเรียนการสอนและการปลูกฝังค่านิยมชั้นหึง ประสงค์ว่า ทุก ๆ ฝ่ายต้องร่วมมือกัน และควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่เด็กให้มาก ควรพยายาม สอนสอดคล้องค่านิยมลงในวิชาต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้ผู้ใหญ่จะต้องปฏิบัติ ตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กด้วย

สกลีเส กัททิกัลยาภรณ์ (2525 : 106-107) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสอดคล้องของค่านิยมทางสังคมตามการรับรู้ที่เด็กได้จากการอ่านหนังสืออ่านสำหรับเด็กกับค่านิยมทางสังคมที่กำหนดในหลักสูตรประถมศึกษา" เพื่อหาความสอดคล้องระหว่างค่านิยมตามการรับรู้ที่เด็กได้กับค่านิยมทางสังคมที่กำหนดในหลักสูตรประถมศึกษา 2521 จากเนื้อหาวิจัยศึกษา 30 ข้อ ของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา 5 อายุไม่เกิน 11 ปี จากโรงเรียนขนาดใหญ่ 3 โรงเรียน ขนาดกลาง 3 โรงเรียน และขนาดเล็ก 3 โรงเรียน โรงเรียนละ 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ หนังสืออ่านสำหรับเด็ก ช่วงอายุ 6 - 11 ปี ที่พิมพ์ในปี พ.ศ. 2521 และ พ.ศ. 2522 จำนวน 44 เล่ม และแบบสอบถามปลายเปิด มุ่งให้ตอบคำถามตามการรับรู้ในระบับการบ่งบอกข้อเท็จจริง หนังสือเล่มหนึ่งมี 3 คำถาม ลักษณะคำถามในข้อที่ 1 ของทุกเรื่องเหมือนกันหมด เป็นการถามข้อคิดทั่ว ๆ ไปที่เด็กได้จากการอ่าน คำถามข้อที่ 2 และ 3 มุ่งให้เด็กตอบคำถามการรับรู้จากเนื้อหาแต่ละกลุ่ม รวบรวมข้อมูลที่ได้จากคำตอบมาวิเคราะห์หาค่านิยมทางสังคมตามการรับรู้ของเด็กแต่ละเล่ม แล้วนำไปวิเคราะห์หาความสอดคล้องกับค่านิยมทางสังคมที่กำหนดในหลักสูตรประถมศึกษา

ผลการวิจัย ค่านิยมทางสังคมตามการรับรู้ที่เด็กได้จากการอ่านหนังสืออ่านสำหรับเด็ก มีความสอดคล้องกับค่านิยมทางสังคมที่กำหนดในหลักสูตรประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ เป็นค่านิยมทางสังคมที่ส่งเสริมทางกานศีลธรรมจรรรยา และมุ่งในค่านิยมวิถีปฏิบัติมากกว่าค่านิยมจุดหมายปลายทาง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปรากฏว่าเด็กแต่ละคนรับรู้ค่านิยมที่ปรากฏในหนังสืออ่านสำหรับเด็กแต่ละเล่มต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภูมิหลัง พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจารีตประเพณีของเด็กต่างกัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนค่านิยม

พรเลขา กุลาภักษ์ (2517: 117 - 125) วิจัยเรื่อง การสอนวิชาศีลธรรมในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาศึกษา วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนวิชาศีลธรรมในวิทยาลัยครู

วิธีการดำเนินการวิจัย สร้างแบบสอบถามสำหรับอาจารย์ 1 ชุด และนักศึกษา 1 ชุด เป็นแบบเลือกตอบ มาตรการส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด ส่งไปยังอาจารย์ผู้สอนวิชาศีลธรรมทุกคนในวิทยาลัยครู 10 แห่ง รวม 23 คน และนักศึกษาคณะครูระดับประกาศนียบัตร ในวิทยาลัยครูแห่งเดียวกัน จำนวน 374 คน และหาค่าเฉลี่ยของคำตอบ

ผลการวิจัย พบว่าอาจารย์และนักศึกษชอบสอนและเรียนวิชาศีลธรรม เพราะเป็นประโยชน์ช่วยพัฒนาจิตใจของเยาวชน และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ วิธีสอนที่อาจารย์ส่วนใหญ่ใช้จะเป็นวิธีการบรรยายและอภิปรายประกอบ วิธีสอนแบบให้แก่นิยามและวิธีสอนแบบสืบสอบมีใช้น้อย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีไม่มากนักเนื่องจากเวลาและอุปกรณ์การสอน ตลอดจนแหล่งความรู้ไม่อำนวยให้จัด

การวัดและประเมินผลเป็นแบบปรนัยและบรรยาย ไม่ได้ประเมินผลพฤติกรรมของนักศึกษาโดยสม่ำเสมอ นิยามและอุปสรรคสำคัญในการเรียนการสอนเรียงตามลำดับ ได้แก่ อาจารย์ขาดเทคนิคการสอนที่ดี วิทยาลัยขาดแหล่งอุปกรณ์และแหล่งค้นคว้าหาความรู้ เนื้อหาหลักสูตรกำหนดเวลาเรียนไม่เหมาะสม นักศึกษาบางส่วนมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชานี้ นักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการอาจารย์ที่มีวิธีสอนที่ดี มีบุคลิกลักษณะที่ดี ความเป็นมิตรและเมตตา กรุณาต่อนักศึกษา

บุปผา นวลละออ (2525 : 142 - 155) ทำวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนาจริยธรรม" วัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษา มัชฌิมศึกษาตอนต้น โดยการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ตลอดจนการมีปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูระหว่างโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนราษฎร์ และโรงเรียนในเครือศาสนาต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมตามหลักสูตรสังคมศึกษา มัชฌิมศึกษาตอนต้น

วิธีดำเนินการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบเลือกตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด จำนวน 1 ชุด ใช้ถามครูสังคมศึกษา จำนวน 450 คน ในโรงเรียนทั้ง 3 แบบรวม 45 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ใ้กับแบบสอบถามคืน โรงเรียนรัฐบาลร้อยละ 88.67 โรงเรียนราษฎร์ร้อยละ 85.33 และโรงเรียนในเครือศาสนาร้อยละ 76 นำมาหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ครูผู้สอนศึกษาในโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท มีความคิดเห็นในระดับมาก เกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมในห้องเรียนในเรื่องสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม โดยสอนในวิชาจริยธรรมโดยตรงและสอนสอดแทรกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับจริยธรรม การตั้งวัตถุประสงค์การสอน เน้นการนำความรู้ไปปฏิบัติ และพัฒนาทัศนคติที่พึงประสงค์ จักล้าด้วยเนื้อหาที่สอนตามหลักสูตร การใช้วิธีสอนแบบสืบสอบ การวัดและประเมินผลด้วยวิธีการทดสอบแบบปรนัย กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ และการสังเกตพฤติกรรม และมีความคิดเห็นในระดับน้อยในเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการท่องจำ
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมโดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและปะทะสัมพันธ์กับนักเรียนนอกเวลาสอน ครูมีความคิดเห็นในระดับมากในเรื่อง การวางแผนและดำเนินงานจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ การจัดกิจกรรมชุมนุมสังคม พุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย การจัดค่ายนิเทศ นิทรรศการแสดงผลกิจกรรมทางศาสนา ทาง ๆ ในวันสำคัญทางศาสนา และจัดประกวดความสะอาดของห้องเรียน การประเมินผลกิจกรรมก่อนการนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน ทัศนคติความเชื่อ และศรัทธา การใช้แบบทดสอบวัดผลกิจกรรมเมื่อจบภาคเรียน การลงโทษนักเรียนที่ก่อปัญหาด้วยวิธีตั้งกล่าวตักเตือน เป็นการส่วนตัวและติดคอให้ผู้ปกครองรับทราบ

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นด้านการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนทั้ง 3 ประเภท มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในเรื่อง การสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม การจักล้าด้วยเนื้อหาที่ของสอนตามหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนจริยธรรม การใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ การใช้วิธีการวัดและประเมินผล ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในเรื่อง การจัดและดำเนินการกิจกรรมเสริมหลักสูตร การประเมินผลกิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้แรงจูงใจเพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาจริยธรรม

มานิชย์ แก้วปู้ (2526:99-107) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "ความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในทัศนคติความมีวินัยในตนเอง" เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นและบทบาทของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในทัศนคติความมีวินัยในตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ เป็นแบบตรวจค่าตอบ แบบมาตราส่วนประเมินค่า และแบบปลายเปิด ประชากร ประกอบด้วย ครูสังคมศึกษา จำนวน 200 คน ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 200 คน ในเขตการศึกษา 1 จาก 40 โรงเรียน

ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเรื่องความมีวินัยในตนเอง ในด้านบทบาทด้านการสอน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบตนเอง ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านความเป็นผู้มีเหตุผล มีความซื่อสัตย์สุจริต และยุติธรรม มีความอดทน มานะ พยายาม มีความกล้าหาญ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี วางตัวเหมาะสมตามวาระและโอกาส รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารมีความคิดเห็นในระดับมากทุกด้าน และเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความคิดเห็นในเรื่องการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เช่น เรื่องค่านิยมวัฒนธรรม จารีต ประเพณี ที่สังคมยอมรับอยู่ โดยครูสังคมศึกษามีค่าระดับความคิดเห็นมากกว่าผู้บริหารโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารเป็นกลุ่มประชากรมีอายุมากกว่า 40 - 60 ปี ส่วนครูสังคมศึกษาเป็นผู้มีอายุน้อยและวัยไม่ห่างจากนักเรียนมากนัก จึงยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์จากนักเรียนได้ดีกว่า

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2527 : 58 - 69) ทำเนิงานโครงการทดลองหารูปแบบที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ

- 1) ประมวลความรู้และแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับรูปแบบที่จะเป็นไปได้ของการเรียนการสอนจริยธรรม
- 2) เพื่อสร้างชุดการเรียนการสอนจริยธรรมตามรูปแบบการสอนที่สำคัญ ๆ
- 3) เพื่อทดลองหาแบบการสอนที่มีประสิทธิผลต่อการเรียนการสอนจริยธรรม

กลุ่มตัวอย่าง มี 2 ลักษณะ คือ

ก. พิจารณาระดับชั้นและวัยของนักเรียน มี 2 ระดับชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีอายุประมาณ 8-10 ปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีอายุประมาณ 12-14 ปี

ข. ลักษณะโรงเรียน เลือกโรงเรียนขนาดปานกลาง ซึ่งมีขนาดใกล้เคียงกับโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนใหญ่ทั่วประเทศ เพื่อให้ผลการวิจัยประยุกต์ใช้ได้กว้างขวาง สุ่มให้ตัวอย่างโรงเรียนระดับประถมศึกษา 8 โรงเรียน และมัธยมศึกษา 8 โรงเรียน และสุ่มโรงเรียนเข้ากลุ่มทดลองและควบคุมโรงเรียนละ 1 ห้อง ในแต่ละระดับชั้นแบ่งเป็น 3 วิธีการคือ 2 โรงเรียน เป็นกลุ่มควบคุมสอนตามปกติ, 3 โรงเรียน เป็นกลุ่มทดลองที่ 1 ใช้วิธีปรับพฤติกรรม และอีก 3 โรงเรียน เป็นกลุ่มทดลองที่ 2 ใช้วิธีเสริมสร้างเจกคติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการสอน สามารถจัดได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การสอนแบบปรับพฤติกรรม (Behavioral Approach) และกลุ่มวิธีสอนแบบสร้างเสริมเจกคติ (Group Process Humanistic Approach)
2. การประชุมอบรมครู อบรมแยกกลุ่มวิธีการปรับพฤติกรรมและกลุ่มวิธีเสริมสร้างเจกคติ อบรมทั้งภาคทฤษฎีและทดลองปฏิบัติ เพื่อให้เข้าใจไปใช้สอนในการทดลองได้โดยสอนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในช่วง 15 มิถุนายน - 30 กันยายน

สรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวกับระดับชั้น การทดลองสอนเสริมสร้างจริยธรรมครั้งนี้ประสบผลสำเร็จมากในระดับประถมศึกษาและประสบความสำเร็จปานกลางสำหรับการสร้างเสริมจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษา

สรุปผลเกี่ยวกับวิธีสอน จากวิธีสอนที่พัฒนาขึ้นใหม่ 2 วิธี พบว่าวิธีปรับพฤติกรรมได้ผลเหนือกว่าวิธีสร้างเสริมเจกคติในการสอนจริยธรรมระดับประถมศึกษา ส่วนระดับมัธยมนั้นวิธีสอนทั้ง 2 ให้ผลไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยในต่างประเทศ

เวโรนิกา โคลโดเรส นิลลี (Veronica Dolores Neely 1978:7328-A)

ทำการวิจัยเรื่อง "A Comparison of Raths' Method for Values Clarification with the Traditional Method of Teaching Literature in the Eighth Grade"

การศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบวิธีการทำความเข้าใจค่านิยมของ Louis E Raths กับการสอนแบบเก่า ในการสอนวรรณคดีในระดับเกรดแปด ประชากรที่ใช้แบ่งเป็น กลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม ซึ่งมีการสอนวรรณคดีหน่วยค่านิยมทางสังคมในเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อน เป็นเวลา 23 วัน สมมุติฐานสำคัญคือ นักเรียนในกลุ่มทดลองจะมีค่านิยมเป็นบุคคลที่ปรับตัวได้ในสังคมดีกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม หลังจากการทดลองแล้วให้นักเรียนทำแบบสำรวจค่านิยมของ โรคีส (Rokeach) เพื่อศึกษาผลตามสมมุติฐานสำคัญนี้ ซึ่งผลไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เช่น

1. นักเรียนกลุ่มที่ถูกจัดกิจกรรม ทำความกระจ่างค่านิยม มีความตั้งใจในการร่วมกิจกรรมมาก
2. วิธีการทำความเข้าใจค่านิยมสามารถช่วยให้นักเรียนสามารถสำรวจค่านิยมของตนได้
3. ควรมีการคัดเลือกและการจัดลำดับเรื่องในการจัดกิจกรรมตามวิธีการทำความเข้าใจค่านิยม มีผลต่อการทำความเข้าใจค่านิยมด้วย

ไมเคิล แอนโทนี มอร์เฮด (Michael Anthony Morehead 1978:5850-A)

ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Missouri Public Secondary School Principals Value and Their Commitment to Transmit Those Values" โดยมีจุดประสงค์ในการวิจัยเพื่อ

1. ศึกษาค่านิยมของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐมิซซูรี
2. ค่านิยมที่อาจารย์ใหญ่ต้องการปลูกฝังหรือพัฒนา
3. ขอบข่ายของวิชาอะไรบ้างที่อาจารย์ใหญ่เห็นว่าควรนำเอาค่านิยมเข้าไปปลูกฝังหรือพัฒนาค่านิยมนั้น ๆ แก่นักเรียนได้

4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมส่วนบุคคลของผู้บริหาร และค่านิยมที่ผู้บริหารต้องการจะปลูกฝัง และศึกษาความรับผิดชอบของโรงเรียนต่อการปลูกฝังค่านิยม
5. เพื่อศึกษาความมีปัจจัยอะไรบางอย่างที่มีผลต่อค่านิยม

ผลการวิจัย

1. ผู้บริหารให้ความสำคัญเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ความซื่อสัตย์ ปฏิบัติตามกฎหมาย อยู่ในระดับสูง และให้ความสำคัญเรื่องสันติภาพ ความเสมอภาคทางเพศและความเป็นเอกัตบุคคลในระดับต่ำสุด ในค่านิยม 17 ประการ
2. อาจารย์ใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษายอมรับว่า เขาต้องการถ่ายทอดค่านิยมทั้ง 17 ประการในโรงเรียนของเขา และให้ความเห็นว่าค่านิยมเรื่องสันติภาพ ความเสมอภาคทางเพศ ความเป็นเอกัตบุคคล ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของโรงเรียนที่จะพัฒนาค่านิยมเหล่านี้
3. อาจารย์ใหญ่เห็นว่า การสอนค่านิยมทำได้ทุกชั่วโมงเรียน แต่เกี่ยวข้องโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ในวิชาสังคมศึกษา
4. มีความสัมพันธ์ของคะแนนในระดับมากเกี่ยวกับค่านิยมส่วนตัวของอาจารย์ใหญ่ ความรับผิดชอบต่อสังคมของโรงเรียนที่จะสอนค่านิยมนั้น และการจัดการเรียนการสอนเน้นค่านิยมเดียวกัน
5. อายุและประสบการณ์ของผู้บริหารมีอิทธิพลต่อค่านิยม อาจารย์ใหญ่ที่มีอายุมาก จะเห็นความมากเกี่ยวกับค่านิยมส่วนตัวและต้องการให้มีการปลูกฝังด้วย

แอนเนต เคนดริค เทมเปิล (Annette Kendrick Temple 1980:5816)

วิจัยเรื่อง "The Effects of a Values Classification Process on Students Views of Their Own and Peer Values" เพื่อทดสอบผลการใช้ VCE (Values Classification Exercise) ตามแบบของ Rath และ Simon ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนระดับเกรด 8 และ 9 เป็นชาย 44 คน หญิง 66 คน รวม 100 คน โดยให้นักเรียนทำ VCE ทุกวัน เป็นเวลา 5 สัปดาห์ ก่อนทำ VCE ให้นักเรียนทำ PVI (Perception of Values Inventory) ซึ่งเป็นแบบวัดค่านิยมความเคารพยกย่อง ทักษะ ความรอบรู้ อำนาจ ความมั่งคั่ง ความสุขกายสบายใจ และความซื่อตรง) และหลังจากทำ VCE แล้วก็ทำ PVI อีกครั้ง ท่อจากนั้นนำผล PVI ทั้ง 2 ครั้ง มาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ผลการวิจัย ปรากฏว่าหลังผ่าน VCE นักเรียนเฝ้ามองเห็นคุณค่าของตนเองที่สูงกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญ

นักเรียนเห็นคุณค่าของเพื่อนร่วมชั้นในทางบวกเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ครูเคาะในทางบวกที่มองเพื่อนนั้น
 ยั้งน้อยกว่าที่มองตัวเอง นอกจากนี้ VCE ไม่ทำให้นักเรียนต้องการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของ
 ตนเอง VCE ไม่สามารถชักนำให้นักเรียนดำเนินไปความขั้นตอนการประเมินค่านิยม 7 ชั้น
 ที่ Raths และ Simon ได้แสดงไว้ สรุปว่าถ้านักเรียนมีโอกาสได้ยิน ใ้ฟัง และแสดง
 ออกซึ่งคุณค่าของตนเองในบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนแล้ว นักเรียนจะมอง
 ค่านิยมของตนในแง่ดี และมองคนอื่นในแง่ดีด้วย

วินเซนต์ ชุกวูกา โอซากาเว (Vincent Chukwuka Osakawe 1981:2056-A)

วิจัยเรื่อง "Moral Education : Discussion Skills for a Beginning
 Experience in the Use of Kohlberg's Stage-Developmental Model
 (for Nigerian Secondary School Teachers)"

มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอพัฒนาการของหลักสูตรการสอนของครู ตามวิธีการ
 ของโคลเบอร์ก ซึ่งกล่าวว่า พัฒนาการทางจริยธรรมเกิดขึ้นทีละขั้นในโครงสร้างทั้ง 6 เป็นลำดับ
 อันเป็นผลจากปฏิกริยาสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ทุกคนจะผ่านขั้นต่าง ๆ โดยไม่มีใคร
 กระโดดข้ามขั้น แต่ก้าวช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาอย่างสม่ำเสมอ
 ของปัญหาสังคมเป็นปัจจัยอันหนึ่งที่จะเปลี่ยนขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่ง ในการนี้อาจช่วยได้โดยการ
 ใ้ไ้แย้งอภิปราย ซึ่งต้องมีการนำเรื่องแต่ละเรื่องที่จะช่วยในการพัฒนาตามลำดับขั้นของ โคลเบอร์ก
 นำไปสู่สถานการณ์ที่ขัดแย้งหรือใ้โต้เถียงนั้น ๆ สภาพการณ์เช่นนี้ ครูในฐานะผู้นำการใ้แย้งต้องรู้
 ทักษะการใ้แย้ง อันประกอบด้วย

1. ความสามารถที่จะรู้ว่า คำตัดสินนั้นอยู่ในขั้นใด
2. ความสามารถในการกระตุ้นใ้ไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

วิธีการใ้ใช้เป็นแบบประเมินผลซึ่ง

1. เตรียมเนื้อหาในหลักสูตร
2. ทดลองกับกลุ่มครู
3. ปรับปรุงผลและนำไปใ้ใช้ในที่สุด

จุดมุ่งหมายของการทดลองนี้เพื่อประเมินว่า ขอบเขตใดในหลักสูตรที่จะช่วยเอื้อการ
สอนทักษะที่กล่าวเบื้องต้น เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินเป็นแบบปรับปรุงของ เรสต์ (Rest's
Defining Issues Test) ใช้กับตัวอย่างประชากรครูที่เข้าร่วมประชุมฝึกอบรม ผล
ที่ได้ปรากฏว่าครูสามารถเรียนรู้การ คัดลั่นชั้นตอนของการคัดลั่นทางจริยธรรมได้มากกว่า 75
เปอร์เซ็นต์

ดักลาส อาเธอร์ วิซอม (Douglas Arthur Wixom 1982 : 2257-A)
ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Teaching of Values in the College Classroom
Faculty and Student Perceptions at Three Contrasting Institutions"

เพื่อศึกษาว่า สถาบันการศึกษาระดับสูงมีความรับผิดชอบต่อการสอนค่านิยม (ซึ่งรวมทั้ง
ศีลธรรมและจริยธรรม) ในชั้นเรียนของวิทยาลัยเป็นพิเศษ หรือทำการสอนเฉพาะเนื้อหาวิชา
เท่านั้น และศึกษาความต้องการของนักศึกษาว่าต้องการให้จัดการสอนค่านิยมให้คุ้มหรือไม่

การวิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์นักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน จำนวน 161 คน ใน
สามสถาบันชั้นสูงของรัฐ Utha ได้แก่ มหาวิทยาลัย Utha มหาวิทยาลัย Brigham
Young และวิทยาลัย Westminster

นักศึกษาได้เสนอวิธีการสำหรับสอนค่านิยมในชั้นเรียนของวิทยาลัย เป็น 4 แบบ และ
ได้เสนอวิธีการของการสอนค่านิยมในแต่ละสถาบัน แบบวิธีที่ได้รับการเสนอมี 4 แบบ คือ แบบที่ 1
Factual-Intellectual Model : การสอนข้อเท็จจริง แต่ไม่มีการอภิปรายถึงค่านิยม
แบบที่ 2 Value-Neutrality Model : สอนทั้งข้อเท็จจริงและค่านิยมโดยการอภิปราย แต่
ครูมิได้นำค่านิยมของตนมาแสดงแก่ผู้เรียน แบบที่ 3 Value-Advocacy Model : มีการ
อธิบายทั้งข้อเท็จจริงและค่านิยม และครูแสดงความคิดเห็นด้วย แต่หลีกเลี่ยงการให้รางวัลผู้
เห็นด้วย หรือลงโทษผู้ที่ไม่เห็นด้วย แบบที่ 4 Authoritarian Model : ครูกำหนด
ข้อเท็จจริงและค่านิยมอย่างตายตัว ครูแสดงความคิดเห็นของตนสนับสนุนและให้รางวัลแก่ผู้เรียน
ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกับครู และลงโทษสำหรับผู้เรียนที่ไม่เห็นด้วย

ผลของการคัดเลือกของนักศึกษา มีลักษณะเหมือนกันเกือบทุกข้อคำถาม และไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของประชากรในการเปรียบเทียบก่อนการศึกษาหรือลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในเขตที่มีการนับถือลัทธิอิมมอร์ทัล

นักเรียนและนักศึกษามีความพอใจกับการสอนค่านิยมซึ่งมีการสอนอย่างเหมาะสมในสถาบันทั้ง 3 แห่ง ซึ่งสอนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ทันต่อเหตุการณ์ ในแต่ละสถาบันความคิดเห็นของผู้สอน เลือกการสอนค่านิยมด้วยวิธี Value Advocacy Model คือการสอนเนื้อหาข้อเท็จจริงและค่านิยม โดยครูแสดงความคิดเห็นของครูด้วย และไม่มีการลงโทษผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากครู

เบรนคา เอลิซาเบท โลแกน แพททริก (Brenda Elizabeth Logan Patrick 1982 : 978-A) ทำการวิจัยเรื่อง "An Action Research Project on Values Clarification : Its Effectiveness on the Terminal and Instrumental Values of the Eighth Graders"

จุดประสงค์การวิจัย เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดกิจกรรมการทำความกระจ่างค่านิยมเกี่ยวกับค่านิยมปลายทางและค่านิยมวิถีปฏิบัติของนักเรียนเกรดแปดของโรงเรียนมัธยม ในเนซวิลล์ รัฐเทนเนสซี โดยสุ่มตัวอย่างนักเรียนเกรดแปดมาจำนวน 80 คน แล้วแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และ กลุ่มควบคุม 2 กลุ่ม ทำการทดสอบเบื้องต้นและทดสอบครั้งสุดท้ายด้วยแบบสำรวจค่านิยมของโรคีส

กลุ่มทดลองจะมีการจัดกิจกรรมการทำความกระจ่างค่านิยมให้อย่างสม่ำเสมอ กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 จะถูกจัดกิจกรรมการทำความกระจ่างค่านิยม 1 ครั้ง ทุกวัน เป็นเวลาติดต่อกัน 2 สัปดาห์ กลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 จัดกิจกรรมการทำความกระจ่างค่านิยม 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ติดต่อกันเป็นเวลา 10 สัปดาห์ กลุ่มควบคุมทั้ง 2 กลุ่ม มิได้รับการจัดกิจกรรมแต่ก็ทดสอบเบื้องต้นและทดสอบครั้งสุดท้ายเช่นเดียวกัน

ผลปรากฏว่า

กลุ่มทดลอง จัดค่านิยม ความสนุกสนานร่าเริง มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับในอันที่
สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และกลุ่มทดลองกลุ่มที่ 1 จัดอันดับค่านิยม
ชีวิตที่กินถิ่น มีความรัก ความทะเยอทะยาน ไว้ในอันที่สูงกว่ากลุ่มทดลองกลุ่มที่ 2 อย่างมี
นัยสำคัญที่ระดับ 0.01

เพศชาย จัดอันดับค่านิยมต่างจากการจัดอันดับค่านิยมของ เพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญที่
ระดับ 0.01 ในด้านชีวิตที่กินถิ่น มีความรัก และความกล้า ถูกจัดอันดับไว้ในอันที่สูง โดยเพศ
ชาย นอกจากนี้พบว่า

- 1) ความภาคภูมิใจในตนเองถูกจัดไว้ในอันที่สำคัญสำหรับกลุ่มควบคุม
- 2) ความมั่นคงของครอบครัว และการควบคุมตนเองได้ เป็นค่านิยมที่ถูกจัดไว้ใน
อันที่สำคัญสำหรับกลุ่มทดลอง เป็นระยะ 10 สัปดาห์
- 3) ความภาคภูมิใจในตนเองและความซื่อสัตย์ เป็นค่านิยมที่จัดอันดับไว้ใน
เพศหญิง

ข้อเสนอแนะ

1. วิธีการทำความเข้าใจความกระจางค่านิยม เป็นวิธีที่มีประโยชน์และสามารถทำให้นักเรียน
มีความกระจาง เข้าใจค่านิยมวิถีปฏิบัติและค่านิยมปลายทางของตนเอง
2. ค่านิยมการมีชีวิตที่กินถิ่น มีความรักและกล้าหาญ เป็นค่านิยมที่ถูกให้ความสำคัญ
สำคัญเหมือนกันในเพศชาย ในระดับเกรดแปด
3. การจัดกิจกรรมการทำความเข้าใจค่านิยมให้ทุก ๆ วัน และทำกิจกรรมทำความเข้าใจ
ความกระจางค่านิยมเป็นเวลา 10 สัปดาห์ เป็นระยะเวลาที่มีผลต่อการจัดกิจกรรมทำความเข้าใจ
ค่านิยมให้ได้ดี